

Българска платформа за
международно развитие

ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ГЛОБАЛНО ГРАЖДАНСТВО В УСЛОВИЯТА НА COVID-19: ОБЩИ ХОРИЗОНТИ, РАЗЛИЧНИ РЕАЛНОСТИ

Образование за глобално гражданство в условията на COVID-19: Общи хоризонти, различни реалности

Българска платформа за международно развитие
София • 2022

© Съставител: Витлеема Ташева

© Редактор: Минка Златева

© Георги Апостолов, Георги Богданов, Донка Славчева, Жюстин Томс, Коста Костов, Люба Батембергска, Михаил Околийски, Петранка Филева, Петър Бучков, Петър Кънчев, Радосвета Стаменкова, Радослава Георгиева, автори, 2022

ISBN 978-619-7484-10-6

София, 2022

СЪДЪРЖАНИЕ:

Въведение	5
ЗА ГЛОБАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ГЛОБАЛНОТО ГРАЖДАНСТВО В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19.	
Проф. дсн Петранка Филева	9
ПРОБЛЕМИ И ВЪЗМОЖНОСТИ В УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ.	
Коста Костов	18
ПОСТ-КОВИД РЕАЛНОСТТА В УЧИЛИЩЕ – ОТРАЖЕНИЕ НА ПАНДЕМИЯТА ВЪРХУ ПСИХИЧНОТО ЗДРАВЕ НА ДЕЦА, УЧИТЕЛИ И РОДИТЕЛИ.	
Доц. д-р Михаил Околийски.....	24
КАКВО (НЕ)НАУЧИХМЕ... ЗА ЗДРАВНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ НА ДЕЦА, УЧИТЕЛИ И РОДИТЕЛИ.	
Д-р Радосвета Стаменкова.....	32
ЦЯЛОСТЕН МОДЕЛ ЗА ИЗГРАЖДАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ В УЧИЛИЩЕ.	
Георги Апостолов, Петър Кънчев	40
ВЪЗХОДЪТ НА КОНСПИРАЦИИТЕ И КАК ГЛОБАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ СЕ ПРОВАЛЯ ПОД НАТИСКА НА ДЕЗИНФОРМАЦИЯТА И ПРОПАГАНДАТА.	
Георги Богданов.....	48
УЧАСТИЕТО НА ДЕЦАТА ВЪВ ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ ЗА СРЕДАТА ОКОЛО ТЯХ.	
Люба Батембергска	53
НОВИТЕ УМЕНИЯ ЗА ЛИДЕРИ: СЕДЕМ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА УСТОЙЧИВИТЕ ЛИДЕРИ НА БЪДЕЩЕТО.	
Жюстин Томс	61
Добри практики в училище от Мрежата на глобалните училища	
ФЕСТИВАЛ НА ПРИЯТЕЛСТВОТО.	
Донка Славчева	69
ЧАЙ ПЕТЪК – РЕФЛЕКСИЯ В КРАЯ НА СЕДМИЦАТА	73
Проектите, които спечелиха наградата	
Глобално училище 2021.....	75
Глобално училище в действие 2021	81

Въведение

За девета поредна година през септември 2021 г. Българската платформа за международно развитие организира Националната конференция за глобално образование. Темата на събитието „Образование за глобално гражданство в условията на COVID-19. Общи хоризонти, различни реалности“ беше продиктувана от световната реалност – от разпространението и усилията за справянето с пандемията на глобално и локално ниво.

Конференцията за глобално образование традиционно е насочена към педагогически специалисти от всички етапи на училищното образование, граждански организации, представители на медии и други, ангажирани в сферата на образованието.

През 2021 година събитието събра над 70 участници – представители на институции, директори на училища и преподаватели, както и представители на гражданското общество, за да насърчи появилите се положителни промени в училищното образование в България. Инициативата даде пространство на учители, директори, педагози, образователни експерти и други заинтересовани страни в сферата на образованието да обменят добри практики при прилагане на принципите, философията и инструментите на глобалното образование в училищата, с цел да съдействат за развитие у младото поколение на демократична култура, толерантност, култура на мира, медийна грамотност и противодействие на фалшивите новини, чувствителност към екологични и здравни проблеми, разбиране за правата на човека и др.

Провеждането на конференцията беше подкрепено от Европейската мрежа за глобално образование (GENE), чийто представител Дита Долейсцова поздрави участниците и представи пред тях мисията и целите на организацията. От думите ѝ стана ясно, че Европейската мрежа за глобално образование включва както министерства на образованието, така и други институции, свързани с глобалното образование. „Много е важно да се учим и да разбираме националния контекст, свързан с глобалното образование, и да можем да поддържаме добро и тясно сътрудничество“, заяви Дита Долейсцова. Припомняйки ни дефиницията за глобално образование, приета с Декларацията от Маастрихт през 2002 г., тя съобщи, че се подготвя нова дефиниция за глобално образование, съобразена с промените в света и ориентирана стратегически към 2050 г.

В настоящия сборник са включени доклади на експерти по образованието, представени по време на конференцията, както и изказвания за добри практики от Мрежата на глобалните училища.

Докладите в първата му част са посветени на предизвикателствата пред образователната система по време на пандемия. Темата е разгледана от различни гледни точки, за да даде представа за това, как COVID-19 се отразява върху резултатите от учебния процес при учениците, каква е новата онлайн реалност в училище с нейните позитиви и пасиви.

В доклада на проф. Петранка Филева, председател на УС на БПМР, са разгледани предизвикателствата пред глобалното образование и глобалното гражданство в условията на пандемия от COVID-19, новите проблеми пред глобалното образование, които разкриват те, както и начините, прилагани за справяне с пандемичната ситуация.

Коста Костов, държавен експерт в дирекция „Съдържание на предучилищното и училищното образование“ на МОН, разглежда отражението на онлайн обучението върху академичните резултати и представя препоръката на Съвета на Европейския съюз относно смесеното обучение за висококачествено и приобщаващо начално и средно образование от 6 август 2021 г. В нея на държавите членки се препоръчва да подкрепят учителите чрез обмисляне на мерки като пряк отговор на кризата, свързани с повишаване на цифровите умения на учителите, с разработване и разпространение на педагогически модули и ресурси за прилагане онлайн и на място, които да им помогнат да адаптират методите си на преподаване към смесените подходи. В доклада е представен и анализ на учебната 2020/2021 година на МОН, МТСП и други заинтересовани страни, озаглавен „Обучение от разстояние в електронна среда 2020-2021: последствия и поглед напред“.

В доклада на доц. Михаил Околийски, експерт в българския офис на Световната здравна организация, се коментират отражението на пандемията от COVID-19 върху психичното здраве на учениците, както и породените от нея предизвикателства пред родители и учители. В него се поставя акцент върху нарастващата необходимост от създаването на механизми за въвеждане на съвременно здравно образование в българското училище, както и върху създаването на условия и механизми за постигане на цялостно физическо, психическо и социално благополучие на всяко българско дете и на всеки ученик.

Като сериозни „препъни камъни“ пред здравното образование на деца, родители и учители д-р Радосвета Стаменкова, изпълнителен директор на Българската асоциация по семейно планиране (БАСП), посочва слабата здравна грамотност, липсата на последователна комуникационна стратегия, на изградени навици у подрастващите за четене с разбиране, на доверие в институциите. Тя обръща внимание също на пагубната роля на фалшивите новини и фалшивите експерти, оказващи влияние върху хората с техните едностранчиви и неаргументирани изявления в медиите и социалните мрежи по време на пандемията.

Темата за „възхода на конспирациите и как глобалното образование се проваля под натиска на дезинформацията и пропагандата“ е в центъра на доклада на Георги Богданов – изпълнителен директор на Националната мрежа за децата. Той посочва, че определени фракции, групировки и църковни деноминации влияят върху развитието на световните процеси, като използват лъжи и манипулации, като си играят със страховете на хората, като погазват ценностите на демократичното общество и правовата държава. Като начин на противодействие авторът посочва нуждата от обединение на гражданско, политическо и филантропско ниво на всички, за които правата на човека са ценност и неизменна част от правовата държава и демокрацията. Той подчертава и необходимостта от ясна и прозрачна комуникация

за нашите ценности, свързани с правата на детето, устойчивото развитие, глобалното образование и правата на човека.

Как да посрещнем предизвикателствата на новото време и как да развием у младите хора компетентности, необходими за личностното им развитие и за устойчивия начин на живот през XXI век? Отговор на този въпрос се дава в Цялостния компетентностен модел, представен от Георги Апостолов и Петър Кънчев от Националния център за безопасен интернет. Авторите извеждат на преден план всички компетентности, необходими за личностното развитие и устойчивия начин на живот на младите хора: поетапно и системно развитие на дигитално-медийната грамотност, гражданската компетентност, езиковата и многоезиковата компетентност, социалната компетентност, математическата и научната компетентност. От една страна, Цялостният компетентностен модел предлага обобщена парадигма, въвличаща децата, родителите, педагозите и училището, и овластява участниците да бъдат активни, значими и конструктивни членове в общностите, които възприемат като свои. От друга страна, демократичното образование дава увереност на децата и учениците, че те могат да направят промяна в своя клас, в своето училище и своя град, в страната ни, чрез изграждане на умения да променят средата около себе си и да въздействат върху процеса на вземане на решения в институциите.

За опита си с деца и младежи в това отношение говори Люба Батембергска от фондация „Малките стъпки“ в своя доклад „Лидери за ново начало. Участие на децата във взимането на решения и демократично образование в училище“.

Какви умения трябва да развиваме у децата, за да придобият лидерски качества споделя в доклада си Жюстин Томс, основател и мениджър по Бизнес развитие на уеб-агенцията ABC Design & Communication, автор на книги и преподавател. Като задава въпроса готово ли е училището да работи активно за създаване на ключови умения у децата, за да ги подготви за предизвикателствата на утрешния ден, тя извежда 7 ключови лидерски качества от нов тип, които трябва да възпитаваме у бъдещите лидери, и дава конкретни примери с вдъхновяващи личности в световната история.

Във втората част на сборника са представени добри практики от Мрежата на глобалните училища, както и добри практики за работа с деца и ученици по темите на глобалното образование и Целите за устойчиво развитие на ООН. Представени са и идеите на тазгодишните победители в двата конкурса „Глобално училище 2021“ и „Глобално училище в действие 2021“.

Този сборник е израз на нашите усилия да работим все по-настойчиво в областта на глобалното образование не само като част от дейностите на страната ни по линия на международното сътрудничество за развитие и планираната за разработване и утвърждаване Програма за глобално образование и повишаване на информираността, но и да я реализираме все по-активно на национално ниво в рамките на формалното и неформалното образование. Новата Стратегическа рамка за развитие на образованието до 2030 година ни дава възможност да бъдем оптимисти в това отношение, а идеите и намеренията на Министерството на образованието и науката, заложили в обсъждания в момента на съставянето на

сборника План за изпълнение на стратегическата рамка, ни обнадеждават, че БПМР и Мрежата от глобални училища ще дадат своя принос в развитието на тази парадигма в системата на образованието ни. Концепцията за създаване на Национална програма за глобални училища и образование за устойчиво развитие ще направи усилията ни още по-видими. Ние вярваме, че тя ще ни осигури още по-голяма подкрепа за осъществяване на мисията ни да подпомогнем процеса на превръщане на българските ученици в активни и отговорни граждани на света.

Тук е и мястото да изразим нашата благодарност към експертите от работната група за глобално образование в рамките на БПМР, съставена от членовете на Платформата, за техните усилия за запазването и развитието на Националната конференция за глобално образование и на конкурсите „Глобално училище“ и „Глобално училище в действие“. Техните знания и опит в работата по темите на глобалното образование в и извън класните стаи са безценни при подготовката и изпълнението на тези дейности.

Не на последно място изразяваме и нашата благодарност към преподавателите и директорите от Мрежата на глобалните училища, които всеки ден работят с вдъхновение, прилагайки принципите, методите и философията на глобалното образование, за да могат нашите деца да бъдат активни и отговорни граждани, адекватни и конкурентноспособни в един глобализиран и взаимосвързан свят. Без вас цялостната дейност на платформата ни не би имала реален смисъл!

Петър Бучков,
изпълнителен директор на БПМР

ЗА ГЛОБАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ГЛОБАЛНОТО ГРАЖДАНСТВО В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19

Петранка Филева

Проф. дсн Петранка Филева е дългогодишен преподавател във ФЖМК на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Работи активно в сферата на неправителствения сектор в областта на глобалното образование и образованието за развитие като член на УС на Дружеството за ООН в България и като председател на УС на Българската платформа за международно развитие с мандат 2020-2022 г.

Тезата тук ще бъде, че глобалното образование е предпоставка за разумно поведение на гражданина на съвременния свят, способен да мисли критично, да разбира социалните, икономическите и политическите процеси на национално и глобално равнище и да участва в решаването на стари и нови предизвикателства.

Обикновено говорим за глобалното образование като за една съставна част от образованието по правата на човека. Използваме го също и като алтернативно обозначение на направлението „образование за развитие“, което има конкретната задача да възпитава в солидарност и да предлага знания за държавите и регионите, нуждаещи се от помощ за развитие или от хуманитарна помощ. Все по-често напоследък го определяме и като образование, което ще помогне на учениците да натрупат глобални компетентности. Всъщност става дума да учим за света и то не само в училище, а цял живот.

В насоките за глобално образование, разработени от Центъра „Север-Юг“ на Съвета на Европа, е записано, че: „Глобалното образование е образователна перспектива, която се основава на факта, че съвременните хора живеят и взаимодействат във все по-глобален свят“¹. Обяснено е, че то дава на учещите се възможности и компетенции да рефлектират и да споделят своята гледна точка и роля в глобалното, взаимосвързано общество, както и да разбират и да обсъждат сложните взаимоотношения на общите социални, екологични, политически и икономически въпроси.

Нека обаче отбележим още в началото, че около дефинирането и практикуването на глобалното образование има напрежения, съмнения и различни възприятия, усилен от продължаващата втора година глобална пандемия. И не става дума само за ситуационно предопределени спорове, а за дългосрочно ориентиране на образователните задачи. Защото точно **глобалната пандемия от COVID-19 промени фундаментално средата за реагиране и дългосрочно планиране** – както за отделния индивид, така и за държавите, и за цялата система на международните организации. Тя стана повод да обърнем внимание на въпроси с дългосрочен ефект –

---

¹ Основни насоки за глобално образование. Ръководство за педагози за разбиране и прилагане на глобалното образование. Център „Север-Юг“ на Съвета на Европа. Лисабон, 2012, с. 10.

за индивидуални права и отговорности, за национални интереси и солидарност, за разделяне на отговорности между националните, регионалните и глобалните институции, за фалшивите интерпретации на истината, разпространявани широко без конкретно и публично заявен публично интерес.

Как дефинираме глобалното образование?

По определението на Съвета на Европа „Глобалното образование е образование, което отваря ума и сърцето за взаимовръзките и приликите, които съществуват между хората и общностите по света. То дава на младите, от които зависи бъдещето, знанията, уменията и ценностите, които ще им помогнат да направят бъдещето на света справедливо и споделено“. По дефиницията на ЮНЕСКО „Глобалното образование подчертава единството и взаимозависимостта на човешкото общество, развивайки чувството за себе си и оценяването на културното разнообразие, утвърждаването на социалната справедливост и правата на човека, както и изграждането на мир и действия за устойчиво бъдеще в различни времена и места“.

До дефиниране можем да стигнем и чрез допитване какво е глобалното гражданство или какво е глобалният гражданин. В проучване на Карен Боумен от юли 2021 г. образователни експерти от цял свят казват, че „терминът обхваща идеали като културна емпатия, гражданска отговорност, склонност или страст за общуване с хора от различен произход, адаптивност и признателност към разнообразието“². Сред тези отговори откривам един, според който "в концепцията за глобално образование е включен ангажимент за решаване на колективните световни предизвикателства, като изменението на климата и взаимосвързаните финансови пазари“³.

Важното за мен тук е, че се споменават взаимосвързаните финансови пазари, т.е. отчитат се вездесъщите икономически сили на глобалните пазари, които в голяма степен движат световните процеси. Има значение, според мен, защото съм убедена, че ако глобалното образование има за цел да помогне на хората да живеят в глобализирания свят, то трябва непременно да включва и учене за глобалния

---

² Bowmann, Karen Doss. Global Citizenship Through a Global Lens. July 1, 2021 <https://www.nafsa.org/ic-magazine/2021/7/1/global-citizenship-through-global-lens>

³ Пак там

капитализъм, за неговия потенциал да се разгръща и натрупва блага, за неговите дефекти с периодично проявяващите се върхове и спадове, кризи и възход; както и учене за променящо се в условията на глобализация съотношение на силите между националните държави, транснационалните корпорации и международните организации.

Сред цитираните в проучването на Карен Боумен експерти е Такехито Камата от университета „София“ в Токио. Той споделя следното: „От моя гледна точка да си гражданин на света означава да си ангажиран да полагаш непрекъснати усилия за разбиране на различни фактори и гледни точки, които биха повлияли на нашия живот и споделените от различните нации по света ресурси“. Ако перифразираме думите му към глобалното образование, те успешно ще ни насочат към образование, което помага на учителите и на подрастващите да разбират различните фактори и гледни точки с влияние върху нас и върху света.

Към изброените мнения и дефиниции за глобално образование искам да добавя още една, в чието съставяне участвахме и ние от Българската платформа за международно развитие заедно с учители от цялата страна по време на семинар във Велико Търново през октомври 2015 г. Тя гласи следното: **„Глобалното образование е образование за взаимоотношенията в света. То носи знания и разбиране за глобалните проблеми на човечеството и изгражда основни компетенции за справянето с тях. То формира активен и отговорен глобален гражданин“.**

Веднага трябва да се отбележи, че в това определение има нещо повече от всичко онова, с което свързваме глобалното образование, например ценности, толерантност и солидарност. По-широк е обхватът, даден в началото – то е образование за взаимоотношенията в света – т.е. не само между индивидите, но и между всички участници в световното стопанство или в международните отношения на сигурност и развитие. Друг нов момент е, че акцентът е поставен върху знанията и отговорността и върху формирането на активен глобален гражданин. Важна е и думата „разбиране“, когато говорим за глобални проблеми и тяхното решаване, защото именно нуждата от разбиране стана изключително видима в условията на глобалната пандемия от COVID-19 и на агресивни атаки с конспиративни

интерпретации на световните политически, екологични, икономически и здравни проблеми.

Какви проблеми на глобалното образование разкрива настоящата пандемия?

Обичайно ние насочваме и практикуваме глобалното образование като обучителен процес, основаващ се на ценности като солидарност, равенство, толерантност, отговорност и сътрудничество. Представяме го като инструмент за въздействие върху ценностите и идеалите на подрастващите, с визия за свят, в който те самите има да играят важна роля – за неговото преподреждане и, нека приемем, за неговото „презареждане“. Правим го обаче в национална и международна среда, където отговорността за важни за обществото решения се поделва неравномерно между субектите на съвременните международни отношения. Всъщност се опитваме в един зле подреден свят да трансформираме наследени от семейството нагласи, поддържани от растящ в страната ни национален популизъм и силни влияния от социалните мрежи. Рядко ни се удава да го правим с категорично препоръчани в учебните планове и програми крайни резултати за компетентности и умения, по-често се намесваме чрез включване в краткотрайни и спорадични извънкласни форми.

Тъй като това не е проблем само у нас, логично изниква въпросът, защо макар и относително популярно сред международни организации и учени в областта на образованието, глобалното образование остава периферно в националните училищни програми?⁴ Сега, в условията на пандемията от COVID-19, този въпрос е още по-важен, защото именно глобалната здравна криза постави на изпитание човешкия разум, институционалната мъдрост и средствата за масова комуникация. Увеличени са съответно категориите, които обикновено включваме в глобалното образование. Към екологично, интеркултурно и здравно образование добавяме растящата необходимост от медийна, финансова и политическа грамотност сред всички слоеве на населението, но естествено на първо място сред учениците и студентите, сред идващото поколение.

---

⁴ Myers, J. P. (2016). Charting a democratic course for global citizenship education: Research directions and current challenges. *Education Policy Analysis Archives/Archivos Analíticos de Políticas Educativas*, 24, 1-19

Именно очакването за социални и институционални трансформации по време и след тази криза дава повод да се обсъжда бъдещето на глобалното образование. Може да се следи раздвижването към реформи в системата на ООН и изпълнението на ключовите задачи в „Нашия общ дневен ред“ от доклада на Генералния секретар през 2021 г., защото във всички международни инициативи на глобално или регионално равнище наблюдаваме отказ от връщане към „нормалното“ и заявка за движение към зелен преход, технологични иновации, повече равнопоставеност на жените, по-голяма роля на младежите и още други позитивни намерения.

Може да се наблюдават идейни и теоретични спорове и именно към това ни приканват някои автори⁵, които на фона на кризата от COVID-19 видяха проблемите на глобалното гражданско образование в надмощието на либералното мислене, издигащо на преден план индивидуалния принос в развитието на обществата. Според тях този тип мислене прехвърля цялата отговорност за решаване на проблемите на света върху отделния човек, а те, както и настоящата пандемия, не са по силите му. Дори и след заявената по-голяма роля на държавите след голямата рецесия 2008-2013 г. или сега, след глобалната здравна криза, критиката към ориентацията на глобалното образование предимно към промени в нагласите на индивида остава и трябва да се търсят алтернативи.

Важно за ситуацията в много страни, а също и в България, е критиката от страна на споменатите автори, че литературата и дискусиите обръщат много оскъдно внимание на възхода на националните популизми, когато дефинират или обсъждат глобалното образование. Ще се съглася с тях, че възвишените идеали, заложили в глобалното образование, се сблъскват със страховете на хората от загуба на идентичност в процеса на глобализация. „Идеализмът на дискурсите на глобалното гражданско образование има тенденция да превъзнася идеалистичните добродетели и потенциали, вместо да обръща внимание на трудностите – включително социално-политическите, с които учителите се сблъскват при изпълнението на неговите високи цели“, казват двамата автори на този много интересен анализ⁶.

---

⁵ Estelles, Marta, Gustavo E. Fischman (2020). Imagining a Post-COVID-19 Global Citizenship Education. Political Science; Praxis Educativa.

⁶ Пак там.

Сигурно много български учители ще се съгласят с тази теза. И не е непременно въпрос как и с какви техники и занимания учителите да помагат на децата да приемат „другия“, или как да критикуат например национализма и случаите на дискриминация, а как самите те да преодоляват собствените си предразсъдъци. Защото, трябва да признаем, че докато говорим за идеалите на толерантността, солидарността и алтруизма, неалтруистичното поведение също е неразделна част от нашата човешка природа. Още повече, ако липсват знания за света у самите учители – резултат, да речем, от пропуски в образованието им относно международните отношения и стихията на глобалните пазари, относно правата на човека и отговорностите му към обществото.

Какво могат да правят учителите?

Първо, мислете локално!

Ангажирайте учениците в дейности, които им помагат да разбират и предлагат решения на местни проблеми. Разгледайте тези проблеми през призмата на глобалното гражданство. В проучването на Карен Бауман намирам още следните интересни твърдения: „Вярвам, че да бъдеш глобален гражданин започва у дома, с разбиране на себе си и на своето обкръжение“, казва Самия Часи, доктор по философия, стратегически съветник на Международната образователна асоциация на Република Южна Африка. „Не съм сигурна, че има такова нещо като истински гражданин на света“, споделя Кори Оуен, преподавател в колеж за свободни изкуства в Сингапур. Според нея глобалното образование „предоставя пространство за изследване на други преживявания, идеологии и култури, като същевременно ни помага да разпознаваме нашите собствени националности и култури“⁷.

Второ, възпитавайте граждани!

Терминът „гражданство“ предполага определена политическа общност, на която човек е гражданин, със законни права и задължения. Когато сме част от една общност, ние можем да ѝ повлияем, да участваме в нейното развитие и да допринесем за нейното благосъстояние. Следователно, гражданството се разбира и като практиката да играем активна роля в нашето общество. Това участие би могло да

---

⁷ Цитирано произв., Bowmann, Karen Doss. Global Citizenship Through a Global Lens. July 1, 2021 <https://www.nafsa.org/ic-magazine/2021/7/1/global-citizenship-through-global-lens>

бъде в нашия квартал, във формална или неформална социална група, в нашата държава или в целия свят. Гражданството предполага статута на свобода със съпътстващи отговорности. В разговорите за активното гражданство и демократичния ред и човешки права винаги трябва да се опитваме да се ангажираме като свободни и равноправни членове на една общност и да се опитваме да работим за постигане на общото благо.

Конкретните действия, които могат да се препоръчат на подрастващите, са да научат повече и да действат повече. Да обсъждат идеи, да се присъединяват към групи от съмишленици, да пишат и подписват петиции, да се застъпват за промяна. Не на последно място, да бъдат доброволци и да се включват в кампании за набиране на средства за добри каузи.

Трето, включете глобалната перспектива!

Глобалната перспектива предлага на учениците и учителите подход, който взема предвид цялото човешко общество и средата, в която живеят хората; поставя акцент върху бъдещето, динамичната природа на човешкото общество и способността на всеки човек да избира и формира предпочитано бъдеще; дава възможност за изследване на важни теми като взаимозависимост, идентичност и разнообразие, права и отговорности, изграждане на мир, бедност и богатство, устойчивост и глобална справедливост.

За включване на глобалната перспектива в учебния процес могат да се използват много успешно подготвените за глобална комуникация ***Цели на ООН за устойчиво развитие***. Те са 17 на брой, обхващат всички аспекти на човешкия живот и се отнасят равнопоставено за всички държави в света, независимо от равнището им на развитие. Представени през 2015 г. като част от Програмата за постигане на устойчиво развитие до 2030 г., те стъпват върху три стълба на развитието – екологично, социално и икономическо и претендират да дефинират света, какъвто искаме да бъде, като не изоставят никого. Те са универсално валиден призив за действия с цел премахване на бедността, защита на планетата, осигуряване на възможността всички до 2030 година да се радват на добро управление, мир и просперитет.

За всяка от целите и включените в нея индикатори има разработени ресурси за интерактивно обучение, работи се за все по-точни статистически показатели, които да илюстрират постигнатите резултати. Налице е механизъм за отчитане, според който всички държави поне два пъти до 2030 г. трябва да представят своите доброволни национални прегледи, така че и учители, и ученици да имат достъп до самооценките на правителствата на всички държави в света.

Глобалната перспектива и наличните ресурси за глобално гражданско образование могат да помогнат за промяна в начина на учене и систематизиране на знанието и информацията, до които сега и учители, и ученици имат осигурен достъп. Проблемът е в наличието на все още „частичен, фрагментарен, йерархичен тип знание, който не отговаря на актуалните проблеми, които са мултидисциплинарни, транснационални, променящи се спрямо мястото и времето. За преодоляване на този проблем може да помогне включването на глобалната перспектива във всеки един от задължителните предмети в учебната програма, както и в разнообразните форми на извънкласните занимания.

Пандемията от COVID-19 ни показва пропуските в гражданското ни образование, както и потребността от учене цял живот за света. За всички нас, занимаващи се с проблемите на глобалното образование, пандемията от COVID-19 е възможност да се потвърди значимостта на познанието и на критичното мислене. Дава ни възможност да си преповторим някои от целите на глобалното образование. Такава е целта да се създават учещи се общности, в които ученици и педагози са поощрени да работят в сътрудничество по глобалните проблеми. Или целта да бъдат мотивирани учащите се и педагозите да подхождат към глобалните проблеми чрез иновативно обучение и педагогика.

Когато работим заедно и споделяме нашите добри практики и се обединяваме за промени в учебните програми и за искания в полза на по-ясно признание на ролята на глобалното образование, ще бъдем по-силни в ролята си на будители и просветители, чертаещи посоката в развитето на образованието на бъдещите поколения.

ПРОБЛЕМИ И ВЪЗМОЖНОСТИ В УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Коста Костов

Коста Костов е държавен експерт в Дирекция „Съдържание на предучилищното и училищното образование“ на Министерството на образованието и науката, отговарящ за програмите по философия и гражданско образование.

Пандемията от COVID-19 ни засегна като индивиди и като общество. Физическите ограничения и противоепидемичните мерки доведоха до значителни промени в преподаването и ученето, както и в общуването помежду ни. Проявиха се възможности за по-бързо адаптиране към новите технологии, но и много предизвикателства, особено за най-уязвимите сред обучаваните в смесена форма, т.е. при дистанционно обучение.

Засегнати са учениците и техните семейства, но до особено голяма степен – учителите. Както се признава в Заключенията на Съвета на Европейския съюз относно европейските учители и обучители за бъдещето, те са основна движеща сила на образованието и обучението и следва да бъдат включени в създаването на политики в областта на образованието и обучението, като разполагат с автономност при прилагането на тези политики на практика, но също така трябва да подкрепят всеобхватен подход към първоначалното образование, въвеждането в работата и непрекъснатото професионално развитие.

Всъщност в един от документите, на които искам да се позова, има множество препоръки за подобряване на позицията на учителите в бъдещи подобни ситуации. Става дума за ПРЕПОРЪКА НА СЪВЕТА на Европейския съюз относно смесеното обучение за висококачествено и приобщаващо начално и средно образование, която бе публикувана на 6 август 2021 г. В нея на държавите членки се препоръчва да подкрепят учителите чрез обмисляне на мерки като пряк отговор на кризата, свързани с повишаване на цифровите умения на учители, разработване и разпространение на педагогически модули и ресурси за прилагане онлайн и на място, които да помогнат на учителите да адаптират методите си на преподаване към смесените подходи въз основа на техния опит и обратна връзка, и ангажиране с учителите в използването на нови инструменти и материали. В същото време се препоръчва грижа за благосъстоянието на преподавателите, мобилизиране или назначаване на допълнителен персонал за индивидуална подкрепа в училище и в извънкласни дейности, внедряване на модела на смесеното обучение в задължителните програми за първоначална подготовка на учителите, инвестиране

във високоскоростни интернет връзки в училищната и дистанционната учебна среда, от които зависи онлайн обучението и др.

Малко преди това, през юли, Министерство на образованието и науката (МОН) направи анализ на изминалата учебна година със заглавие „Обучение от разстояние в електронна среда 2020-2021: последствия и поглед напред“. Всъщност в изготвянето на този анализ са участвали и представители на МОН, на Министерството на труда и социалната политика, различни агенции (като ДАЗД), представители на неправителствения сектор – особено свързани с медиаторите, като Амалипе, но и други. В документа са дадени препоръки за действия, включително в дългосрочен план.

Според това изследване прегледът на ситуацията в българските училища и детски градини след година и половина работа в пандемична обстановка е показал, че усилията и инвестираните ресурси на всички ангажирани в образованието през този период са дали добри резултати. И в същото време структурните проблеми, пред които образователната система е изправена през последното десетилетие, остават изключително сериозни и поставят под въпрос способността ѝ да развива ефективно потенциала на всеки един ученик. „Нивата на преждевременно отпадане от училище остават високи, тези на функционална неграмотност – също. Неравенството в постиженията на учениците се увеличава“.

Няколко са акцентите в този документ: здраве и благосъстояние; достъп до технически устройства и нива на подготвеност за работа с тях; образователни резултати; отпадане, отсъствия и мотивация за учене; квалификация и подкрепа на педагогическите кадри. Специален фокус е поставен върху учителите, детските градини, децата и учениците със специални образователни потребности (СОП) и училищата, разположени в малки населени места. В документа са очертани **основните негативни тенденции** по време на обучението от разстояние в електронна среда (ОРЕС) през учебната 2020-2021 г. На тази база са правени препоръки за по-гладко протичане на обучението през следващата учебна година.

На първо място е поставена **по-голямата натовареност на учителите**. Макар и да е налице натрупан опит за работа в електронна среда и растяща

самоувереност в работата с учениците, в допитванията се установява увеличено психическо напрежение сред учителите. В изследването на МОН на последствията от ОРЕС 2020-2021 г. преобладаващата част от анкетираните учители отчитат, че при подготовката и провеждането на учебен процес от разстояние са вложили *значително повече време* в сравнение с присъственото обучение, но за съжаление според повечето педагози допълнителните усилия не са довели до желания резултат. Те са *срещали затруднения при опит да ангажират учениците от разстояние*. Над 40% от педагогическите специалисти заявяват в изследването на МОН, че се затрудняват при преподаването в електронна среда на ученици с девиантно поведение, такива, които често отсъстват от часовете и които показват неангажираност към ученето, както и на ученици със специални образователни потребности.

На второ място е посочен *проблемът с растящите неравенства в резултатите на учениците*. Тези от тях, които идват от най-ниско образованите семейства, се справят все по-зле, а тези от семейства със средно и висше образование, демонстрират същите или по-високи в процентно отношение резултати спрямо средните, включително в контекста на ОРЕС. Така например докато през 2017-2018 г. средният резултат от изпита по БЕЛ в IV клас на деца, чиито родители не са посещавали училище, е бил 55% от средния резултат, през 2021 г. той е 35%. За разлика от тях 115% са резултатите на учениците през 2021 г., чиито родители са с висше образование. За растящото неравенство свидетелства трудният достъп до учебните занимания заради *липсата на устройства и интернет*. При липса на възрастен в семейството, който да помага на изоставащите деца, се увеличава рискът от преждевременно отпадане от училище.

"Ножицата" между учениците се разтваря от липсата на достатъчно устройства и/или на интернет, както и на възрастен в семейството, който да помага в електронното обучение. По данни на МОН към 19.07.2021 над 43 хиляди ученици в България не разполагат с устройство за участие в ОРЕС. В по-малко от половината от училищата в големите градове всички деца имат достъп до интернет. В селата този процент се срива до 12.5 на сто. Неравният достъп до дистанционно обучение се

потвърждава и при сравнението на различните типове училища - всеки пети ученик в професионалните гимназии няма достъп до електронни устройства и интернет, а в тях се обучават около 50 процента от гимназистите.

Отбелязан е и проблемът с **намаляваща мотивация на учащите се**, оценена на базата на самооценката на самите ученици. Без живия контакт с учителите учениците от уязвими групи губят мотивацията и ангажираността си в ученето, изостават с учебния материал и в уменията за учене и социализация и са застрашени да не се върнат в училище. Влошени са резултатите от работата на Междунституционалния механизъм за обхващане и задържане в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст. Според справка на Министерството на вътрешните работи през учебната 2019-2020 са били обходени над 11 хил. адреса с цел връщане към училище на ученици в риск от отпадане, докато от 1 септември 2020 г. до юни 2021 г. са само 3574 адреса. Сериозно пострадали от затварянето по време на пандемията са и децата и учениците със специални образователни потребности, при които е нужен подход, съобразен със специфичните нужди на всеки ученик.

Към всичко това в анализа се добавя **затварянето на детските градини** заради пандемията, в резултат от което значителен брой деца в предучилищна възраст са останали необхванати от образователната система. По данни на директорите и учителите едва в 16% от детските заведения над 75% от децата са участвали в заниманията от разстояние.

Основният извод, който може да се направи, е увеличаването на разликите в резултатите на учениците. На този проблем се обръща внимание в Препоръката на Съвета на ЕС относно смесеното обучение за висококачествено и приобщаващо начално и средно образование. В обосновката на разработването му е записано, че „равният достъп до висококачествено образование е от решаващо значение както за икономическия, така и за социалния напредък. Образователната политика следва да осигурява възможности на всички граждани да постигат пълния си потенциал и да развиват компетентностите си чрез учене през целия живот“. Посочени са и най-уязвимите: „На много семейства и учащи, особено тези от групите в неравностойно

положение, липсваха необходимите способности и ресурси за справяне с ученето у дома. Това създаде сериозен проблем за учениците, които обичайно биха получили целенасочена подкрепа за учене в училище, субсидирана и здравословна храна или достъп до разнообразни извънкласни дейности, включително физически занимания“

В анализа на МОН по този повод има **препоръка за диференцирана подкрепа за учениците от уязвими групи** (от семейства с нисък образователен статус, с нисък социално-икономически статус, от селски райони) и/или такива, които се затрудняват с учебния материал и изостават. За тези ученици са важни не само строго контролирано участие в учебния процес, по възможност присъствено и с индивидуална подкрепа, така и осигуряването на по-добре платени и подкрепени с обучения образователни медиатори и социални работници навсякъде, където има нужда. Посочени са наличните програми и проекти, които трябва добре да бъдат оценени, за да се постигнат повече успехи в работата по новата програма “Образование” 2021-2027, съфинансирана от Европейския социален фонд. Именно тя поставя на фокус проблема с достъпа до качествено образование за децата и учениците от уязвими групи и постигане на приоритетите на Европейската гаранция за детето.

Всяка криза предлага и възможности, в предложените тук анализи те са видени в работата на учителите и общността, т.е. подкрепящи родители и ангажирани и отговорни образователни и социални медиатори. Ето някои **примери в позитивна посока**:

- 10 пъти е намалял процентът на учителите, които през 2021 г. спрямо 2020 г. са организирали учебния процес изцяло несинхронно;
- съгласно изследване на СБУ 65% от анкетираните учители твърдят, че ОРЕС е спомогнало за използване на методи от персонализираното образование;
- увеличава се наборът от образователни приложения и платформи;
- по-голяма автономия за директори и учители;
- родителите в по-голяма степен оценяват усилията на учителите.

Заклучението, което може да се направи е, че като в приказката за неволята, притиснати от нея, откриваме нови пътища и варианти за решаване на проблемите.

ПОСТ-КОВИД РЕАЛНОСТТА В УЧИЛИЩЕ – ОТРАЖЕНИЕ НА ПАНДЕМИЯТА ВЪРХУ ПСИХИЧНОТО ЗДРАВЕ НА ДЕЦА, УЧИТЕЛИ И РОДИТЕЛИ

Михаил Околийски

Доц. д-р Михаил Околийски е експерт в Офиса на Световната здравна организация у нас. Практикува като терапевт с метода на когнитивно-поведенческата терапия в областта на сексуалните дисфункции и семейната терапия. От 1998 г. работи като експерт в направление „Психично здраве“ към НЦОЗА. Автор е на доклади и семинари в страни от Европа, Азия и САЩ. Има публикации в български и международни научни списания и в Международната енциклопедия по сексология

България и пандемията от COVID-19

COVID-19 е глобална трагедия, която влияе на целия ни живот, на нашите икономики, на нашия поминък и на нашите деца. Вирусът промени начина, по който мислим за живота си, училищата, децата си, работата си и бъдещето ни като човешки род. Докато правителствата усъвършенстват своите системи за обществено здраве, тестват, изолират и се грижат за пациентите и поставят под карантина и проследяват контактите си, всеки от нас може и трябва да изиграе своята роля за намаляване на предаването и защита на уязвимите. Повече от всякога пандемията подчерта необходимостта от мултисекторни подходи и сътрудничество.

С национално единство и глобална солидарност можем да сложим край на тази пандемия и чрез отговорно здравеопазване, социално и икономическо възстановяване и качествено образование всички заедно можем да изградим бъдещето си по-добре.

Заболяват ли повече млади хора с COVID-19?

Като цяло има пропорционално по-малко случаи и смъртни случаи от COVID-19 сред деца, юноши и млади възрастни в сравнение с възрастните. Въпреки това въз основа на данни за дезагрегирани по възраст данни, съобщени на СЗО от 30 декември 2019 г. до 6 септември 2021 г., делът на глобалните случаи се увеличава с възрастовата категория: децата на възраст под пет години представляват най-малката част от случаите сред лица до 24 години;

- По-възрастните юноши (от 15 до 19 години) и младите възрастни (от 20 до 24 години), групирани заедно, са имали най-голям дял от случаите в световен мащаб;

- Смъртните случаи за всички/?? ТЕЗИ възрастови групи представляват по-малко от 0,5% от дела на смъртните случаи в световен мащаб.

По-малките деца (под пет години), по-големите деца и юноши (от 10 до 19 години) обикновено имат по-малко и по-леки симптоми на инфекция с SARS-CoV-2 от възрастните над 25 години и са по-малко склонни от възрастните да получат тежък COVID-19. Въпреки че по-лекият ход на заболяването е положителен резултат, има

опасения, че леките симптоми може да са довели до по-малко тестове, което да доведе до по-малко идентифицирани случаи на инфекция с SARS-CoV-2 при деца и юноши. Ако децата и юношите с леки или без симптоми също пренасят болестта, те също могат да допринесат за предаването в общността. Използването на обществени здравни и социални мерки, включително физическо дистанциране, почистване на ръцете, кашляне в огънат лакът или кърпа, подходяща вентилация в помещенията и маски, трябва да се прилагат последователно и по подходящ начин за всички възрасти в училищата, особено след като децата на възраст под 12 години обикновено все още не отговарят на условията за ваксинация.

Трябва ли да има някакви специални мерки за децата в училищата?

Училищата са част от по-голямата общност и предаването в училищата трябва да се разглежда в този по-широк контекст. Ако контролираме предаването в общността, би било безопасно да отворим училищата както за учениците, така и за хората, които работят там. Знаем, че децата могат да предадат болестта. Макар да изглежда, че те са по-малко склонни да получат тежко заболяване, те биха могли да го предадат на други. Въпреки че по-голямата част от младите хора и децата боледуват по-леко, някои се разболяват тежко и дори умират. Също така, изглежда, някои пациенти имат продължителни ефекти дори след възстановяване.

Затова трябва да направим всичко възможно, за да избегнем заразяването, независимо на каква възраст. Децата трябва да бъдат обучени относно важността на физическото дистанциране, чистите ръце и други мерки за предотвратяване на предаването. Възрастните е важно да говорят с тях, да отговарят на техните въпроси и да се справят със своите страхове. Младите хора играят важна роля в борбата с тази пандемия – да защитават себе си и другите в своята общност. Нуждаем се от тяхното участие, лидерство и креативност в борбата с COVID-19.

План за възстановяване и устойчивост

След редица консултации със СЗО, Министерство на здравеопазването предложи развиването на Реформа 6, която е посветена на създаването на механизми за **въвеждане на съвременно здравно образование в българското училище**. Това е тема, по която СЗО се ангажира от над 30 години чрез инициативата

„Училища, утвърждаващи здраве” и сътрудничеството с Немската централа за здравно образование. Усилията на Министерството на здравеопазването чрез реализирането на тази реформа в сътрудничество с Министерството на образованието и науката и СЗО ще бъдат насочени към създаване на условия и механизми за постигане на цялостно физическо, психическо и социално благополучие на всяко българско дете и всеки ученик. Световната здравна организация определя жизненоважните умения като серия от психосоциални компетентности и междуличностни умения, които помагат на хората да вземат информирани решения, да решават проблеми, да мислят критично и креативно, да общуват ефективно, да изграждат здравословни отношения, да са съпричастни с другите, да се справят с трудностите и да управляват живота си по здравословен и продуктивен начин.

За съжаление към момента българското училище не отговаря на потребностите на младите хора от изграждане на жизненоважни умения и *по-голямата част от българските учители не са подготвени да водят образователен процес, центриран върху личностното и социалното развитие на учениците*. Здравето на човек е резултат не само от неговите физически дадености, семейна среда, норми и традиции, но и от конкретното му поведение, което се изгражда под въздействие на натрупаните знания, изградените умения и нагласи и позициите на значимите хора. Здравето, разбрано като пълно физическо, психическо и социално благополучие на човека, а не само като отсъствие на болест или увреждане, е задача както на семейството, така и на обществото.

През последните 10 години в редица представителни за страната изследвания бяха констатирани изключително **тревожни тенденции по отношение на здравето на децата и младите хора**, свързани с тяхното поведение, като:

- Рисково сексуално поведение;
- Висока честота на ранната бременност (до 19 г.) и на броя на абортите във възрастта 15-19 години;
- Нарастване разпространението на сексуално предаваните инфекции;
- Тревожно нарастване на броя на младите хора, инфектирани с ХИВ;

- Широко разпространение на употребата на цигари с най-високо разпространение на тютюнопушене в юношеска възраст;
- Увеличаване на употребата на алкохол;
- Нарастване на злоупотребата с психо-активни вещества;
- Непрекъснато увеличаващ се брой деца, жертви на пътно-транспортни произшествия;
- Нарастване на броя на сърдечно-съдовите заболявания и смъртността от тях;
- Широко разпространение на агресията и насилието в училище.

Реформата ще бъде насочена в посока да се създаде една нова образователна област (или предмет), което би отговорило на тези, посочени по-горе, изключително важни за съвременното развитие на младите хора потребности, би довело до включването им в Държавния образователен стандарт по общообразователна подготовка, до създаване на адекватни образователна/и програма/и, би позволило да се изградят знания и нагласи за здравословен и екологичен начин на живот и изграждане на активна гражданска позиция у младите хора.

Важно е здравното образование да започне от първи клас и да надгражда в различните свои области знания, нагласи и умения у учениците във всички класове – да се започне с изграждането на хигиенни навици в първи клас и да се завърши с изграждане на умения за партньорство и родителство в 11/12 клас.

Реформата ще бъде осъществена, като в сътрудничество с Министерството на образованието и науката ще бъде разработен **Национален план за въвеждане на съвременно здравно образование в българското училище 2021-2027 г.** Ще бъде изготвен и анализ и ще бъдат изменени и допълнени, в сътрудничество с Министерството на образованието и науката, законови и подзаконови нормативни актове, като Закона за предучилищното и училищното образование и Държавните образователни стандарти. Тази рамка ще позволи в училище да се полагат системни грижи за психичното и сексуалното здраве на младите хора в България.

По време на пандемията офисът на СЗО в България предприе редица стъпки в подкрепа на емоционалното и психичното здраве на децата. Проведохме редица уебинари за повишаване на осведомеността на родителите и грижещите се за децата

относно психологическите нужди, адаптирахме инфографики за позитивно родителство, които предизвикаха голям интерес у родителите. Много интензивен интерес имаше и към книгата "Моят герой си ти! Как децата се борят с COVID-19", като създадохме и видео-версия на книгата с участието на актьора Димитър Павлов и две тийнейджърки. Голям брой бяха участниците в уеб семинарите за родители и полагащи грижа за деца в алтернативни грижи и приемни семейства.

Помощ за психичното здраве на децата и справянето със стреса

Децата могат да реагират на стреса по различни начини. Общите отговори включват затруднения със сън, нощно напикаване, болки в стомаха или главата и тревожност, отдръпване, гняв, прилепване към близките или страх да останат сами. Добрите практики за справяне включват отговор на реакциите на децата по подкрепящ начин и с обяснение, че това са нормални реакции на ненормална ситуация. Родителите трябва да се вслушват в притесненията им и да отделят време за утеха и за демонстриране на обич с уверението, че са в безопасност, както и честото им похвалване.

Колкото е възможно по-често трябва да бъдат създавани възможности на децата да играят и да се отпуснат. Поддържането на редовни времеви рамки и графици (рутина) особено преди да си легнат да спят са много важен фактор срещу тревожността, а освен това децата трябва да бъдат подкрепени при създаването на навици в нова среда.

Предоставянето на подходящи за възрастта факти за случилото се успокоява децата, обяснението какво се случва и даването на примери за това какво могат да направят, за да защитят себе си и другите от инфекция, водят до овластяване, което е много положително за психичното благополучие. Споделянето на информация за това, какво може да се случи в труден момент по успокояващ начин, е много важно. Например, ако детето се чувства зле и остава въщи, може да се каже: „Трябва да останеш у дома, защото е по-безопасно за теб и твоите приятели. Знам, че е трудно, а може би дори страшно или скучно понякога, но трябва да спазваме правилата, за да опазим себе си и другите. Нещата скоро ще се нормализират."

Офисът на СЗО в сътрудничество с УНИЦЕФ апробира и въведе интерактивния чатбот **HealthBuddy+**, с който особено по-младите потребители могат да се консултират по всяко време на денонощието по всички въпроси, свързани с COVID-19. Чатботът бе популяризиран с подкрепата на Българската национална телевизия, Портала на пациента и Националния център за заразни и паразитни болести. HealthBuddy+ съдържа информация за симптоми, начин на предаване на вируса, ефективност на маските и физическата дистанция, влиянието на пандемията върху психичното здраве, както и данни за ваксините. Има опция и за проверка на слухове и фалшиви новини, гравитиращи в областта. Информацията се актуализира непрекъснато.

Препоръки за родителите/грижещите се за децата

1. Следете здравето на детето си и го задръжте вкъщи, ако е болно.
2. Преподавайте и моделирайте добри хигиенни практики за децата си:
  - Често мийте ръцете си със сапун и вода. Ако сапунът и водата не са лесно достъпни, използвайте дезинфектант за ръце на алкохолна основа с поне 60% алкохол.
  - Кашляйте и кихайте в кърпа или лакът и избягвайте да докосвате лицето, очите, устата, носа.
3. Насърчавайте децата си да задават въпроси и да изразяват чувствата си с вас и с техните учители. Не забравяйте, че детето ви може да има различни реакции на стрес; бъдете търпеливи и разбиращи.
4. Предотвратете стигмата, като използвате факти и напомняте на учениците да бъдат внимателни един към друг. Борете се с фалшивите новини.
5. Координирайте се с училището, за да получите информация и да попитате как можете да подкрепите усилията за безопасност в училищата (участие в родителски комитети и т.н.)

Даването на личен пример в борбата с пандемията от COVID-19 е един от най-важните инструменти за създаването у децата на автентични стратегии за превенция на заболяването и запазването на доброто психично-здравно благоденствие в този труден за цялото общество период.

Използвани източници:

- Чатбот HealthBuddy+, СЗО 2021, <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/healthbuddy>
- New vaccine introduction Checklist for planning communication and advocacy, WHO 2017.
- Schooling during COVID-19 - Recommendations from the European Technical Advisory Group for schooling during COVID-19, June 2021.
- Околийски, М., Хинков, Х. и съавтори: Психичноздравни аспекти на епидемията от COVID-19 в България, Българско списание за обществено здраве, 2020.

КАКВО (НЕ)НАУЧИХМЕ... ЗА ЗДРАВНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ НА ДЕЦА, УЧИТЕЛИ И РОДИТЕЛИ

Д-р Радосвета Стаменкова

Д-р Радосвета Стаменкова е изпълнителен директор на Българската асоциация по семейно планиране и сексуално здраве (БАСП) - неправителствена организация, работеща в областта на здравната информация, обучението на младежи, репродуктивното здраве и застъпничеството за уязвими групи (<http://safesex.bg/>). Тя е експерт по развитието на гражданското общество и здравната превенция.

Всички знаем, че изрази като „Няма нищо по-важно от здравето“ не са клише. Затвърдихме това знание по трудния начин покрай пандемията от COVID-19. Нека се опитаме да разберем как учениците, техните учители и родители усещат това през призмата на преживяното.

Здравето и учениците преди COVID-19

Екипът на Българската асоциация по семейно планиране (БАСП) вече 30 години се занимава със здравно образование и с неговото важно подразделение сексуалното здраве. За младите хора темата за здравето преди COVID-19 беше до голяма степен абстракция – „Нещо, което е важно за стари хора“, каквито за подрастващите са 30-годишните или на много стари хора – възрастовата група над 40, щедро обхващаща в представите на тийнейджърите всички над тази цифра.

Нещо, което се чува като обратна връзка от учениците, и което наблюдаваме е, че на тях им прави силно впечатление как родителите им говорят едно, а правят друго...Родителите говорят за това, че младите хора и децата не трябва да имат вредни навици, а самите те пушат. Говорят за това, че не бива да стоят дълго в Интернет, а самите те прекарват голяма част от времето си там.

Във фалшивите новини и преди появата на COVID-19 до голяма степен се отделяше внимание на здравето и отношението към него. Сега на тази тема коментарите са още по-многобройни, а нашето общество като съвкупност, и нашите млади хора в частност, нямат добра имунна система срещу фалшивите новини.

Нещо, което мислеха младежите преди COVID-19, беше: „Със здравната информация само нарочно ни стряскат, за да се пазим, защото са свръхпротективни“, „Хванах учителите да ми казват неверни неща за моето здраве, например, че една дръпка марихуана ще ми направи голямото зло, пък аз съм пушил вече няколко пъти и нищо ми няма. Така че, щом като за това ме лъжат, значи го правят и за другите неща, свързани със здравето, искат да ме плашат и преувеличават“...

Сред тези нагласи най-опасното е усещането, че: „Това на мен няма да ми се случи. Това се случва на другите хора, а аз съм млад и съответно безсмъртен. Не на мен това!“ Учители, директори, психолози, които се сблъскваме пряко и работим с деца и подрастващи, можем да дописваме този списък с нагласи до безкрайност .

Как реагират учениците на появата на COVID-19?

Ако ние в годините преди COVID-19 сме отправяли **здравни послания** относно превенция на инфекции, предавани по полов и по кръвен път, и сме говорили за това, колко е важно да се предпазват младите хора от полово-предавани инфекции и да ползват презервативи, сега, по време на пандемията от COVID-19, изведнъж „смъкнахме нивото“ и започнахме да говорим за това, че е много важно да си мием ръцете, защото се оказа, че и това не правим като хората. Оказа се също, че трябва да си говорим как да спазваме дистанция, какво означава това, колко са 1.5 м и достатъчно ли са, как се спазва дистанция в метрото, на концерт, на площада, в класната стая и т.н. И започнахме да носим маски. Ама не като маската на Зоро, защото той си крие очите, а като тези маски, които всички ние сега имаме. И въпреки че искаме да съкратим социалната дистанция и да работим за социално включване и приобщаване, трябва да си казваме едни на други: „Не ме докосвай, нека да не се здрависваме...“.

Сериозно предизвикателство се оказа **дистанционното обучение**. Ако се заемем всички, можем заедно до напишем наръчник за напреднали: какво е това да учиш дистанционно, как да преподаваш дистанционно, как да запазиш контакта с учениците, които преди това са били в класната стая, а сега са далеч, и които макар че се водят за присъстващи в час, са си изключили камерата и играят игрички, гледат видеоклипове или чатят със съучениците си.

В този куп проблеми, свързани с образователния процес, най-лошото е, че COVID-19 направи уязвимите още по-уязвими. На базата на сериозен, богат опит от работа в ромска общност знаем, че там предизвикателствата са наистина големи, дори само поради простата причина, че достъпът на учениците до компютърни устройства, до интернет и до личното им пространство е по-затруднен, включително и поради това, че рядко се намира някой възрастен да им помага в къщи в усвояването на материала.

Какво обърква един млад човек, защо той не може да разбере какво става?

Най-напред **неизвестността**. Защото и той, както и възрастните, не знае какво се случва, какво ни чака и колко дълго ще продължи. Никой не може да каже:

„Трябва да издържите тази година и догодина нещата вече ще се оправят.“ Никой не знае дали ситуацията ще остане такава или ще се промени...

Противоречивите команди и правила, променящи се в движение, също объркват младите хора. През този месец не можем да ходим в парковете, защото е вредно, после отваряме парковете, защото не е вредно...; ще бъдем на училище присъствено, ще учим дистанционно, после пак ще бъдем присъствено. Днес така, утре иначе, вдругиден пак така... Умира ли се или не се умира от вируса; опасно ли е – не е ли опасно; младите застига ли ги, застрашени ли са – не са ли застрашени; предаваме ли вируса на баба и дядо и цял живот ли ще носим вината, че баба се е споминала, а дядо е изкарал заболяването с огромни усложнения?

Слабата комуникация също се усеща от младите хора, от учениците, защото в общественото пространство липсват систематични, стратегически комуникационни усилия, така че населението да получава адекватни, непротиворечащи си послания и хората по-лесно да разберат за какво става дума.

Социалните мрежи също помагат за объркването – това, което си говорим през различните приложения, това, което пишем в различните социални мрежи, и главно фалшивите новини, замърсяват необратимо информационния поток.

Медиите същото объркват младите хора, когато изведнъж решават, че е много важно да поканят представител на другата гледна точка. А тя пък се базира на това, което е съобщено в други медии, или на слух, който е чут във фризьорския салон, или на пост, прочетен в сайт, разпространяващ фалшиви новини.

И т.н **експерти** допринасят за объркването. Тогава, когато двама или трима души, пред чието име пише доктор, доцент, професор, споделят противоречащи си, а и доста често диаметрално противоположни и объркващи мнения, на аудиторията ѝ е трудно да прецени кой от тях борава с достоверни факти и кой - с факти на „световната конспирация“.

Сериозен "препъни камък" за младите хора се оказаха **ваксините**. Защо всички други ваксини се възприемат по света нормално, а в България сме свидетели на неприемането и неразбирането за ваксините? Откъде получават дезинформация

учениците и младите хора и какво е тяхното отношение към ваксините? То е огледало на отношението, което имаме ние – родители, учители и възрастни хора.

Какво се случва с учителите?

И учителите са хора като всички нас. Освен това повечето учители са и родители, а пък всички родители преди години са били и ученици.

Не можем да подминем основния въпрос: Защо българското учителство масово не се ваксинира? Защо се случи така, че когато имаха възможност да бъдат едни от първите ваксинирани у нас, учителите не повярваха на науката, на медицината и показаха някаква вътрешна съпротива, която в голяма степен е налице и до днес, поради което загубихме изключително ценни хора?

Не само учениците страдат от незадоволителна здравна грамотност, учителите също не блестят с адекватни познания и поведение в дните на пандемията. Атавистичните страхове тресат и тяхната общност.

Обучението онлайн – тази приказка без край е голямо предизвикателство за всички учители, при това не само технологично. Проблемът е как да се задържи вниманието на учениците, как да се замени живият контакт с тях? Може би отговорът е като се направи обучението хибридно – ако е възможно, да се комбинира/редува присъствено с онлайн обучение.

Ето някои въпроси без отговор, които не трябва да спираме да задаваме на себе си и на другите. Те са същите, които задаваме и за учениците, и за техните родители:

- *Здравно грамотни ли са учителите?* Умеят ли да четат с разбиране? Как се ориентират в джунглата от информация? При условие, че техните ученици са много по-добри в различните дигитални приложения, приложения и т.н., как успяват те да отсеят зърното от плевата, как разбират кои новини са фалшиви?

- *Как пазят учителите психичното си здраве?* Грижат ли се за себе си? Някой друг грижи ли се за тях? Чувстват ли подкрепа, защото това предизвикателство, на което са подложени и пред което са изправени, наистина е изключително сериозно.

Какво се случва в семейството и с родителите?

Всички знаем от личен опит или от наблюдение, че няма наръчник за родителство. Напълно нормално е и родителите, като всички хора, да се страхуват от вируса. Те също не разбират всичко, което се случва около тях, и несъзнателно под някаква форма предават този страх и това неразбиране на децата си. А когато всички у дома учим и работим онлайн, става доста сложно. Ако няма достатъчно дигитални устройства, родителите и децата се борят за това, кой и как по график да ги използва. Ако в дома няма достатъчно пространство, се обособява кабинет-тоалетна, кабинет-кухня, разпределят се ъгълчета в жилището. И се стига до т.нар квадратура на кръга, известна като лично пространство. Дори у дома е трудно да се спазва тази дистанция, която е необходима, за да може да се осъществи някакъв образователен процес, за да може и родителите да си свършат работата. Възниква също въпросът как да опазим най-уязвимите, защото в България реалността е такава, че често под един покрив битуват няколко поколения, и трябва да се реши проблемът как да изолираме болните или възрастните.

Здравно грамотни ли са родителите? Отговорът е като при учителите и подрастващите. А фалшивите новини и фалшивите експерти тормозят и родителите

Защо не успя ваксинационната и превенционната кампания у нас?

Без да правим излишни коментари, ето схематично представени погрешните стъпки или липсата на стъпки, които ни доведоха да незавидното последно място по ваксинационно покритие и до първото по смъртност:

- Противоречиви послания;
- Слаба здравна грамотност;
- Трудно четене с разбиране;
- Промяна на правилата в движение;
- Неравнопоставеност (За едни може, за други не може);
- Популистки заигравки заради изборната спирала;
- Липса на комуникационна стратегия;
- Недоверие в институциите и в политическата класа/система;
- Фалшиви новини, които експлоатират страховете на хората;

- Ролята на някои религиозни евангелски деноминации, действащи най-вече в маргинализираните ромски общности.

Кои са основните митове около ваксините и кои са аргументите, които ги опровергават?

Ако се вслушаме в досегашните научни резултати, ще установим, че не е трудно да се аргументираме срещу неверните твърдения като:

Няма вирус, има световен заговор.

- Има, вижда се, знае се, изследва се.

Хората умират от други заболявания.

- Ако не беше COVID-19, хиляди хора щяха да са и днес сред нас, независимо от техните съпътстващи заболявания.

Забраняват аутопсиите на уж починали от COVID-19.

- Къде и кой го доказва? Фризьорката на пазара ли? Това е фалшива новина. Питайте здравни специалисти, работещи в болници.

Подчиняват ни! Маските са, за да мълчим!

- Отдавна сме манипулирани чрез телефони и реклами, а по-възрастните още от пионерската организация знаят да мълчат. Маските намаляват риска от предаване на заразата.

Това не е зараза от прилепите, човешко дело е!

- Това е зооноза, прескочила от животно към човек, при това не е за първи път. А и има ли значение?

Вижте 5G, чипове, магнити, Бил Гейтс или враг номер едно на каквото си изберете.

- Ние отдавна имаме "чипове " през смартфоните, корпоративният свят знае нашите потребителски предпочитания, а Бил Гейтс няма за какво да се чуди денонощно как да пороби с чипове българите, защото си има друга работа.

Защо подписваме декларация за информирано съгласие, когато ни ваксинират?

- Защото такива са практиките в медицината. В болниците такива са изискванията. Така се прави и когато се раждаме, и като отиваме на скенер, на операция, и още, и още... Но за да се намали напрежението, през ноември 2021 г. отмениха информираното съгласие.

Биг Фарма иска да си продава боклуците за милиарди и затова измисли ваксините.

- Големите компании вече са продали ваксините си на държавата, т.е. реализирали са печалбата си. А освен това имат нужда от нас да сме живи, за да купуваме техните медикаменти.

Какво да се прави? Как да си помогнем (в няколко стъпки)?

- ВАКСИНИРАМЕ СЕ.
- Говорим с други за това, особено с учениците – кратко, аргументирано и убедително.
- Минимизираме риска от зараза с вируса с поведението си.
- Спазваме дистанция, хигиена, дезинфекция. Проветряваме често, за да дишаме чист въздух.
- Следваме личния пример на уважавани и известни хора, които се ваксинират публично и отправят разбираеми послания към аудиторията.
- Хибридно онлайн и присъствено обучение по време на учебната година.
- -Занимаваме се с учениците максимално време на открито в месеците, когато времето позволява това.
- -Използваме глобални примери за справяне с пандемията в сектора образование, от които да почерпим опит.
- Противодействие на опростачването на нацията – училището има тази задача!

И накрая предлагам **няколко линка към полезна информация** – кратки анимации, които отговарят на редица въпроси и могат да бъдат гледани и обсъждани от ученици, родители и учители:

1. <https://www.youtube.com/watch?v=ImVIXsCdoK0&t=16s>
2. https://www.youtube.com/watch?v=myAFrP_vZ8M
3. https://www.youtube.com/watch?v=Y_Z193r5eNY&t=28s

ЦЯЛОСТЕН МОДЕЛ ЗА ИЗГРАЖДАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ В УЧИЛИЩЕ

Георги Апостолов,
Петър Кънчев

Георги Апостолов (Фондация “Приложни изследвания и комуникации”) е координатор на Центъра за безопасен интернет от създаването му през 2005 г. Той отговаря и за функционирането на българската Гореща линия за борба с незаконното и вредно за деца съдържание в интернет (<http://web112.net>).

Петър Кънчев (Фондация “Приложни изследвания и комуникации”) е експерт към Центъра за безопасен интернет. Занимава се с научно-приложна изследователска дейност, свързана с поведението на децата онлайн; организира и осъществява обучения за повишаване критичното мислене и дигиталната и медийна грамотност на деца и младежи.

Цялостният компетентностен модел на Националния център за безопасен интернет предоставя на училището системен, поетапен и мултидисциплинарен подход за интегриране на ключовите компетентности с учебното съдържание в ежедневната практика на учителите. Той извежда на преден план всички компетентности, необходими за личностното развитие и устойчив начин на живот в XXI век, като същевременно с това е адекватен на официалните образователни стандарти и е гъвкав спрямо потребностите и особеностите на ученика.

Моделът бе разработен от експерти към Националния център за безопасен интернет и успешно апробиран в сътрудничество с 90 СУ „Ген. Хосе де Сан Мартин“ в София между март 2020 г. и юли 2021 г. Според анализа на независим оценител, по време на апробацията учениците са развили почти всички заложи компетентности, а учителите са подобрили взаимодействието си с родителите и са повишили усещането си за общност.

Вследствие на апробацията екипът на проекта създаде **Наръчник за прилагане на модела** (достъпен напълно безплатно тук:

https://www.safenet.bg/images/sampleddata/files/Holistic_model_handbook-FINAL.pdf), който илюстрира на практика как ключовите компетентности могат да се интегрират с учебното съдържание по цялостен и системен начин и как всички членове на училищната общност могат да участват пълноценно в процеса. Помагалото съдържа теория, примери от практиката и разкази на индивидуални преподаватели, илюстриращи предизвикателствата и успехите им, както и неуморимия им дух. Също така наръчникът прави препратки към готови урочни единици, инструменти за оценка на постиженията и други ресурси, създадени от преподаватели от 90 СУ и от други училища в цяла България. Не на последно място, към всяка част са добавени подробно разписани обучителни модули за прилагане на модела, чрез които всяко училище може да изгради своя собствена негова версия според потребностите на ръководството, колектива и учениците си.

Визия и цели

„...Цялостният модел е много ефективен и аз го препоръчвам горещо на всяко училище. Процесът на създаване на обща визия заедно с колегите допринася за чувство на авторство у целия педагогически колектив и така дейността в училището се възприема като екипна, вместо като нещо спуснато от директора...”--- Емилия Иванова, директор на 90 СУ

Цялостният модел за изграждане на ключовите компетентности в училище има **мисията** да подпомогне поетапното и системно развитие на дигитално-медийната грамотност, гражданската компетентност, езиковата и многоезиковата компетентност, социалната компетентност, математическата и научната компетентност, както и всички останали релевантни компетентности за личностно развитие и устойчив начин на живот в обществото. Той предлага цялостна парадигма, въвличаща децата, родителите и грижещите се за деца, педагозите и училището, и овластява участниците да бъдат активни, значими и конструктивни членове в общностите, които възприемат като свои.

Основната цел на модела е да подпомогне българското училище да прилага цялостен подход за изграждането на ключовите компетентности на учениците, който интегрира учебното съдържание и ангажира всички членове на училищната общност.

По-конкретно, моделът цели да подпомогне училището да:

- създаде, осъществи и обновява периодично своя собствена училищна визия за интегриране на учебните програми и съдържание с фокус върху ключовите компетентности и за изграждане на последователни междупредметни връзки;
- планира и провежда урочни единици с цел изграждане на ключовите компетентности на учениците в ежедневния образователен процес;
- създаде и приложи своя система за оценяване на постиженията на учениците по ключовите компетентности с минимално натоварване за индивидуалния преподавател;
- привлече родителите като активни и пълноценни партньори в образователния процес за личностното развитие на децата им;
- изгради училищна общност, която сплотява всички нейни членове и ги обединява в единни ценности и цели;

- формира и приложи процедури за подкрепа, взаимопомощ и взаимно учене в педагогическия колектив.

„...Целият екип трябва да гледа в една посока, за да постигне реално въздействие с децата. За мен истинският успех дойде от това, че всички ние имаме обща визия и усещахме толкова много допирни точки помежду си...”

Философия и принципи

Фокус върху учащия / детето

За да отговаря на стремежа към цялостен и ориентиран към компетентностите подход, моделът предполага, че в педагогическото взаимодействие преди всичко се отчитат нуждите на учащия, процесът и съдържанието се адаптират спрямо него и се насърчава развитието на автономността на личността, така че тя все повече да поема отговорност за собственото си развитие. Неразделно условие за поставяне на фокуса върху учащия е подходът, позволяващ и насърчаващ активно участие. И във формалния учебен процес по време на класните и извънкласни дейности, и в рамките на неформалния училищен живот, моделът предполага създаване на възможности за себеизява, свободно изразяване на критично обосновани мнения от страна на всички участници в общността и за действително влияние върху процесите, като това се приема за предпоставка за развитие на автономността и на социалните и познавателни умения на децата. Моделът също така дава възможност за разработване и прилагане на разнообразни и предизвикателни интерактивни дейности, чрез които децата да комуникират, да си сътрудничат, да се състезават, да разрешават конфликти и да търсят компромиси помежду си. На свой ред това изисква в контекста на цялостния училищен живот и общност нуждите и развитието, или т.нар. висш интерес на децата, да са първостепенен приоритет в избора на краткосрочни и дългосрочни дейности от страна на отговорните възрастни.

Адекватност към официалните стандарти

Моделът се стреми към значим обществен принос, като стъпва върху Европейската референтна рамка за ключови компетентности за учене през целия живот и дава възможност държавните образователни стандарти и учебните програми на Министерството на образованието и науката да бъдат допълвани и надграждани в цялостния учебен процес. Предложената методология позволява това да не става за

сметка на по-голямо натоварване на учителите или специални средства от страна на училището, като същевременно обогатява и подобрява учебните резултати и подготвя децата за изискванията на съвременния свят.

Универсалност и гъвкавост

Моделът е приложим в различни училища, културни контексти и за всички възрастови групи в училищното образование. Разработен е така, че да позволява максимална свобода за учителя и училището при адаптиране на процесите и съдържанието към различни стилове и нужди на учене и преподаване. В този смисъл моделът може да се разглежда и като ресурс за подобряване на училищната култура чрез приобщаващо образование, доколкото дава възможности за адаптиране на учебния процес и училищни практики към различни деца.

Цялостен компетентностен подход на ниво училищна общност

Ключовите компетентности обхващат цяла сфера от личностното развитие, побираща взаимосвързани и произтичащи едни от други необходими знания, умения, нагласи, отношения и поведения. Цялостният компетентностен подход прави още една крачка към взаимосвързаност, комбинирайки едновременно изграждане на всички ключови компетентности за личностно развитие и устойчив начин на живот. За постигане на тази цялостност моделът предполага:

- **Системно планиране и осъществяване на преподаването**, прокарване на междупредметни връзки и проектно-базирано учене с цел цялостно и синхронно развиване на компетентностите му. Стремешът е към задълбочен познавателен процес и комплексно, рефлексивно и приложимо в различни контексти и етапи от живота учене, релевантно на тенденциите на модерния свят.
- **Училището и учителите на свой ред да развиват определена култура** (политики, практики, среда, традиции и пр.), така че децата „да живеят“ и да виждат у всички около себе си развитието, което ключовите компетентностите изискват; да усещат, че са част от една сигурна и стимулираща общност.
- Изграждането на адекватни практики и процеси на **включване на децата, учителите и родителите във взимането на решения** за училищния живот и

учебния процес. В този смисъл моделът може да се разглежда и като такъв за общностно учене или общностно-базирано образование.

Резултати от апробация

„...Определено се чувствам по-значима за учениците от гледна точка на материалите, които подготвям за тях, комбинирайки предишната си практика с новата. Тъй като преподавам в няколко класа, мога да кажа, че комуникацията и взаимодействието между учениците и колегите са се подобрили като цяло в училище. Обратната връзка от децата и родителите също е по-позитивна. Чувствам, че ме зачитат повече...” ---

Анонимен учител от 90 СУ, резултат от онлайн анкета

Резултатите от апробацията на модела в 90 СУ между февруари 2020 г. и юни 2021 г. бяха събрани и анализирани от независимия оценител Хермина Емирян посредством онлайн анкета с 30 учители, както и интервюта и фокус група с членове на администрацията и педагогическия колектив на училището. Ключовите изводи от изследването са представени по-долу.

Компетентности

Резултатите от графиката показват, че учениците са развили до някаква степен почти всички заложи компетентности в училищната визия по време на апробацията, с особен акцент върху толерантността си, сътрудничеството си и изобщо усещането си за колектив. Основни фактори за това са повишената екипна работа между самите деца, както и *примера* за екипна работа, който демонстрират техните учители, следвайки една и съща образователна визия и осъществявайки повече взаимни уроци, междупредметни проекти и т.н. Учителите добавят, че децата са изградили чувство за отговорност към собственото си учене и са повишили мотивацията си за учене като цяло.

Децата могат вече да:

Дейности

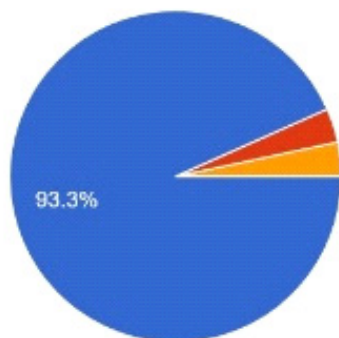
Дейностите по проекта са били интересни и полезни както за учителите, така и за децата. Учителите оценяват високо свободата, която са получили, възможностите за творчество и изява и инструментите за оценка на компетентностите. Децата са били много доволни от интерактивните дейности, от груповите задачи и проекти и от автономността си по време на дейностите.

Смятате ли за полезни и интересни дейностите по проекта, в които взехте участие (обучения, дискусии, рефлексии, урочни единици и др.)?

30 responses

Смятате ли за полезни и интересни дейностите по проекта, в които взехте участие (обучения, дискусии, рефлексии, урочни единици и др.)?

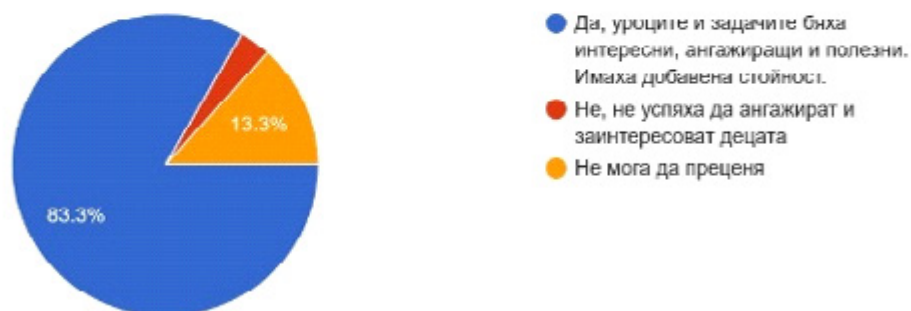
30 responses

- Да, дейностите бяха полезни и интересни. Вдъхновеиха ме и ме мотивираха.
- Нищо особено. Не мога да кажа, че намерих някаква добавена стойност за себе си.
- Не мога да преценя

От ваша гледна точка, смятате ли, че дейностите (уроци, дискусии, задачи и др.) бяха интересни и полезни за децата?

30 responses

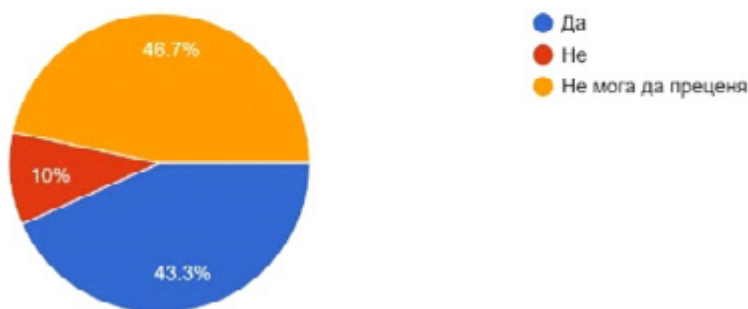

Родители и общност

Според учителите, усещането за общност в училище се е повишило по време на апробацията, особено от гледна точка на работата с родителите. Ключов фактор за това е била училищната визия, която учителите са създали в екип, помагайки им да изберат ясна обща насока.

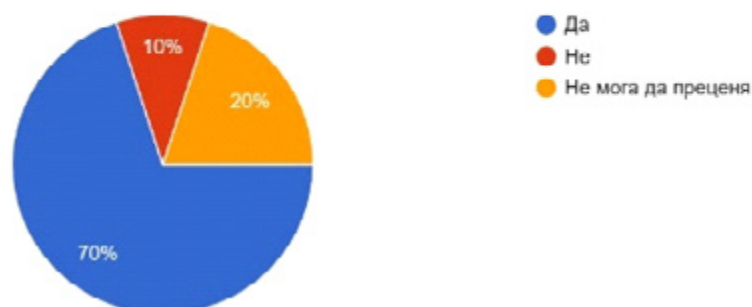
Смятате ли, че успяхте да приобщите родителите към училищната общност в рамките на последната учебна година?

30 responses

Подобри ли се вашето усещане за общност в училище в последната година? (моля, изберете един отговор)

30 responses

ВЪЗХОДЪТ НА КОНСПИРАЦИИТЕ И КАК ГЛОБАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ СЕ ПРОВАЛЯ ПОД НАТИСКА НА ДЕЗИНФОРМАЦИЯТА И ПРОПАГАНДАТА

Д-р Георги Богданов

Георги Богданов има магистърска степен по Европейска социална политика и социална работа от Нов български университет и докторска степен по направление „Социология, антропология и науки за културата“ към СУ „Св. Кл. Охридски“. От 2009 година е изпълнителен директор на Националната мрежа за децата (НМД), която е обединение на 152 граждански организации и съмишленици, работещи със и за деца и семейства.

Спомняте ли си за масовата истерия в училищата в Сливен, когато родителите си изведоха децата? Паниката, която обзе родителите, че ще им бъдат взети децата от социалните и норвежците?

Спомняте ли си как в Перник една жена, която вярва в „течната демокрация“ и в „Светлината на Иисус“ се опита да спре часовете по здравно и сексуално образование в Перник, които се правят от Фондация „ПУЛС“ за превенция на сексуалното насилие над деца по програма „Таралеж“?

Спомняте ли си „скандалния Евротест“, който пита учениците – момче ли си, момиче ли си или друго?

А спомняте ли си множество протести, молитвени дни за това, как да се опази християнското семейство, като че ли е надвиснала смъртна опасност над традиционното, християнско семейство?

Спомняте ли си истерията около Норвегия, страна която беше анатемосана, защото се крадат деца от семействата им и се дават на тъмнокожи гей двойки?

Днес учителите и училищата са поставени „под обстрел“ по теми, касаещи правата на децата още повече в контекста на COVID-19 кризата, по отношение на маските, ваксините и нищожните декларации.

България не е единствената държава, подложена на дезинформация и пропаганда в училищата и обществото. Все пак ние сме все още облагодетелствани, че нямаме на власт крайно десни политически сили, които да влияят директно, но някои държави на базата на дезинформацията промениха образованието си и направиха следните стъпки в грешна посока. Например, Унгария провежда така наречената „бърза рехристиянизация на училищата“ - т.е. училищата, които се управляват от църкви, от различни общности, могат да получават много повече субсидии от държавата, отколкото всякакви други образователни институции. Полша въведе три години затвор за сексуално образование.

Възниква въпросът: Къде е глобалното образование? Всъщност това е реална мярка в образователната среда в европейска страна. Пак в Полша забраниха абортите, дори ако плодът е увреден, и изобщо определиха три години затвор за гей пропаганда в училищата. Тези „нововъведения“ в образователната сфера дават

основание на практика всеки един да бъде подложен на терор, уволнения и гонения, защото преподава здравно образование или образование, което не отговаря на християнските ценности.

Нека се върнем в България и припомним някои изказвания на някои родни политици, които говорят за образованието, правата на детето и правата на човека.

Корнелия Нинова от БСП ясно заявява **„Не на джандър идеологията в училище“**. Българските патриоти са готови със закон тип „Орбан“ за защита на половата идентичност на децата. ВМРО съзира престъпление в книжки за сексуално образование, като книжката за мравката Марвин. От "Възраждане" също са против здравното и сексуалното образование.

Когато се срещат тези новини и факти в публичното пространство, те будят силни емоции и чувства у учителите и родителите като страх, несигурност, лудост, глупост, тревога и точно това е целта на дезинформацията и пропагандата срещу образованието и детските права.

Какво стои зад всичко това?

Международните институции продължават да не обръщат внимание на тези сериозни факти: откъде идват, какво се случва и защо ние, обществата в Европа, и не само в Европа, сме подложени на тази масирана дезинформационна кампания и пропаганда срещу детските и човешките права.

„Играта е геополитическа и целта е първо хубаво да се размъти водата и мозъците на уплашените и обезверените, за да станат лесни пионки в нея.“ Тези думи олицетворяват всичко това, което се случва до този момент. Независимо дали говорим за ваксини, за плоска земя или за това, че норвежците ще ни вземат децата и важния генофонд на България.

Редица изследвания вече ясно посочват *два основни центъра* на пропагандата.

Единият е с корени в радикалното християнство и християнските движения, които имат организации на международно и европейско ниво и финансират кампании срещу правата на човека и правата на детето. Тяхната основна цел е „Възстановяване на правото на Естествения закон“, а именно система на правосъдие, което произтича от природата и БОГ, която не зачита правилата на обществото или

нормативните актове, приети в държавата. И затова тези групи застават срещу всички теми, свързани с правата на хората и със законодателството.

Вторият център е с корени от Кремъл, Русия, с основна цел за политическа дестабилизация на Европа и внедряване на крайно десни политически формирания в политическите системи на европейските демокрации.

Конспиративните идеи, които се допълват и от двата центъра, а това са: 5G, което ни погубва; хората вярват в кемтрейлс като пръскането на химикали, причиняващи болести от самолетите; вярват в това, че маските заразяват хората и че им спират гласа; вярват, че Бил Гейтс и Сорос са страшилищата в световен мащаб по отношение на ваксините; антиджендър идеологията; теорията за плоската земя и пр. Налице е едно сравнително ново конспиративно течение от 2018 г. наречено QAnon. Последователите му вярват, че таен елит от педофили-сатанисти, бизнесмени, знаменитости и чиновници отвличат деца и се стреми към световно господство. В това вярват сляпо привържениците на зародилото се в САЩ движение QAnon, което пуска пипала и в други страни по света. Това течение има последователи и в България, и в Европа, а това е и движението, чиито членове атакуваха Капитолия при предаването на властта от Тръмп. Движението QAnon е определено като терористична организация от страна на ФБР.

Кои са „успехите“ на дезинформацията и пропагандата?

„Безспорен успех“ според редица учени и изследователи на обществото е избирането на Тръмп за президент на САЩ, Брекзит в Англия, а също така и антидемократичните законодателства в Унгария и Полша. Редица доклади посочват наличието на финансови потоци, които финансират крайни националисти във Франция, Германия, България и в много други европейски страни. Инструментите, които се ползват, са фалшивите новини, изкривяването на истината. Имат много добре подготвени послания към обществото, както и много добра гражданска мобилизация със създадени информационни клетки и поддръжници във всички страни в Европа и света, и в България включително. Тези радикални групи имат цели, свързани със застъпничеството и лобирането на национално, европейско и

международно ниво. Тяхното основно присъствие е в социалните медии, но не само - те се домогват и до национални медии.

Основен подход на привържениците на пропагандата е в това да се създават врагове и да призовават към тяхното елиминиране - т.е. набелязват човек или група хора, обикновено активисти за човешки права, и започват да го клеветят, докато той или групата хора не се превърнат в „едно страшилище“ или в така наречените „медийни чудовища“, „Джендъри“, „соросоиди“, НПО и пр., като навяват страхове и разкрасяват „традиционния модел на семейството“, зад който стои подчинение на жената и детето и отворен фронт срещу правата на личността и човека.

„Успехите“ на дезинформацията и пропагандата в България са съвразни със спиране на поправките в Семейния кодекс за фактическото съжителство 2008 г., на проекта на Закона за сурогатното майчинство през 2011 г., на Проекта на Закон за детето 2012 г., на ратификацията на Истанбулската Конвенция 2018 г., на приемането на Стратегията за детето, а също атакуване на Закона за закрила на детето, Закона за социалните услуги и др.

Какво трябва да се прави в тази сложна геополитическа обстановка?

На първо място, трябва да има *обединяване на гражданско, политическо и филантропско ниво* на хората, за които човешките права са ценност и неизменна част от правовата държава и демокрацията. Необходимо е да има ясна комуникация за нашите ценности, свързани с правата на децата, глобалното образование и човешките права. Като цяло очакват ни тежки времена, но е необходимо обединение и план за противодействие и работа на всички нива, така че да не загубим от завоюваните ни права и свободи като граждани.

УЧАСТИЕТО НА ДЕЦАТА ВЪВ ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ ЗА СРЕДАТА ОКОЛО ТЯХ

Люба Батембергска

Люба Батембергска е политолог с опит в застъпничеството и политиките за достъп до образование и социално включване. Основател е на организацията „Малките стъпки“, която работи за участие на децата в процеса на вземане на решения и застъпничество по въпроси, които ги засягат. Дълги години е част от екипа на фондация С.Е.Г.А., където работи за достъп до качествено образование на ромски деца. Като активен гражданин е част от инициативата „Да спасим Карадере“.

Някой би попитал не са ли малки децата, за да участват във вземането на решения на местно ниво по теми, които ги касаят, и за да бъдат активни граждани. Аз съм от хората, които мислят, че те могат, стига да имат желание, а темите да са поднесени достъпно и интересно.

Бих искала да кажа защо се опитваме да наложим участието на децата във вземането на решения. Поради проблеми, които според мен са много сериозни както сред възрастните, така и сред тях. Например, мислим ли, че може да променим нещо в обществото? Можем ли да повлияем върху решенията в политиката? Доволни ли сме от начина, по който се развива България? Имаме ли усещането, че ситуацията около нас е застинала съвсем и така вече 30 години? Ако се чувстваме така, то кога решаваме да направим нещо за промяна, кога решаваме да станем активни?

Ако имаме желанието да излезем от комфорта на пасивния наблюдател, то спираме ли се, защото мислим, че „нищо няма да стане“, че „нищо няма да се промени“? Познавам много хора, които мислят така. Аз съм от хората, които защитават Карадере. Много често чувам: „много сте готини“, „браво на вас“, „но няма да успеете“..., защото „има едни хора, които имат пари и не може да се преборите с тях“, „има едни интереси, които са намесени“ или по различни други причини. Докато работя в училище също чувам често от децата, че „нищо няма да стане“. Един учител, с когото работим, сподели: „Аз нямах големи очаквания, защото не вярвах, че нещо ще стане“. Друг каза, да дойда в събота в училище е най-малкото нещо, защото и аз се радвам нещо като става. „Нещото“ е съвсем малко – боядисване на класна стая по предложение на учениците със събрани от родителите средства.

Въпросът вярваме ли, че може да направим промяна в обществото, е важен, защото когато липсва вяра, често оставаме апатични и отказваме да предприемем действие. Когато сме апатични, как да променяме обществото и живота около нас?

Два традиционни начина, според мен, представени с комикс герои: разчитаме на Жената чудо или Супермен. Очакваме някой да извърши промените вместо нас - Европейският съюз, САЩ, Русия. Исторически обвиняваме Великите сили за провалената мечта за България, която да обхване Македония и Беломорска Тракия.

Оставайки в света на комикс героите, вместо да разчитаме на Жената чудо, може да станем част от „Лигата на необикновените“, които предприемат действия с още един или няколко съмишленика. Дори много хора да виждат същия проблем, с който се сблъскаме, в началото със сигурност няма да имаме широка подкрепа.

Поставям въпроса, защото, ако не искаме същото бъдеще и мислим, че активните граждани са по-скоро изключение, трябва да променим средата, в която живеят децата, за да не продължим да възпроизвеждаме същата култура. Училището може да бъде това място на интервенция, защото там са децата и много от учителите са на мнение, че ролята му е не само да образова, но и да възпитава, и да изгражда ценности.

Не само децата, но и възрастните, не знаем какви точно са механизмите за вземане на решения, за да променим „нещо“. Резултатите от международното проучване за гражданско образование показват, че само 5% от учителите са посещавали курсове по гражданско образование. В училище ни обясняват какво е демокрация, парламентарна република, Конституция и кои са основните принципи на демокрацията, но не дават умения как гражданите да навигират в системата. Да знаем как да се движим, за да направим една позитивна промяна в живота и в обществото около нас е дупката, която се опитваме да запълним с работата си ние от „Малките стъпки“, които водят до промяна.

Участието на децата като приложна програма в училище

Децата са много активни по теми, които ги интересуват. Те също като нас често мислят, че няма смисъл да опитат да направят „нещо“. Това за мен е един от най-сериозните проблеми. За тях също вземащите решения са далечни фигури. Не вярват, че ще бъдат чути, не вярват, че „нещо“ ще стане. Опитът им идва и от непосредствената им среда. Има училища, в които децата и директорът са свикнали да комуникират, и такива, в които не са. Директорът е високо, той е фигура, която има власт. Може да се срещнете в коридора, не и да си поговорите заедно. Той/тя дава инструкции, не е адресат на предложения.

COVID-19: проблем или възможност?

Щом говорим за детско участие в училище, не може да пропуснем какво е то сега в условията на пандемията. Децата могат да бъдат граждани, включително в онлайн обучение и COVID-19. Обучението онлайн има предимства и дава възможности, например, да планираме онлайн инициатива за офлайн средата. През лятото и в началото на учебната година сме на живо, което дава „прозорец“ да бъдат осъществени предварително планираните инициативи.

Друго предимство на онлайн обучението е широкият достъп до децата – може да се достигне почти до всяко дете за участие чрез виртуалните класни стаи и групите на класа. Чрез онлайн форми, достъпни в платформите за обучение, информацията за избори и възможността да гласуват може да достигне до всички. При работата в 35-то СОУ „Добри Войников“ например, в изборите, организирани от Ученическия съвет, гласуваха над 60% от учениците, или 560 деца. Онлайн средата дава лесни средства за обсъждане, вземане на решения и гласуване.

Инфраструктури за участие и разлика

Най-разпространените форми за участие на деца остават Ученическите и Младежките съвети/парламенти. Често виждаме училищни събития по идеи на учениците и организирани с тяхно участие - коледните базари, благотворителните кампании в помощ на дете, или промени по техни идеи - облагородените дворове, класни стаи и други. Това са промени, направени по идеи на децата и от тях самите.

С „Малките стъпки“ се опитваме да надградим над няколко ограничения:

1) В училище най-често имаме малка група активни деца, обикновено те са в Ученическия съвет, а най-често са активни, без да са организирани в конкретна форма. Затова създадохме *модел на широко участие на учениците като работим с всички деца в класа*.

2) *Консултиране с децата по теми, зададени от възрастните* – това са най-честите случаи, в които се търси мнението на децата. За нас е важно те да имат увереност и умения да отстояват собствените си идеи и да променят обществото според убежденията си. Затова създаваме комфортна среда, в която търсим чрез интерактивни методи техните идеи за средата около тях. Най-често те мислят за

училище, а ние се опитваме да ги провокираме да мислят и за града или селото, в които живеят. Работим с тях по конкретни теми, зададени от тях.

Една от най-важните ни цели е *децата да имат увереност, че те могат да направят промяна*. Дори и малка. Когато имат идея, си струва да застанат зад нея, да я планират, да се опитат да я осъществят. Защото, ако не осъществяваме мечтите си, как ще променяме средата около нас?

3) *Обикновено мнението на децата се търси за консултации, което е също много важно*. Нашата цел е да имат умения как да променят средата около тях и да въздействат върху процеса на вземане на решения в институциите. Затова се застъпваме за техните инициативи пред местната власт и училището и заедно минаваме през пътя на вземане на решения, стига те да имат желание.

Мотивирани ли са децата?

Ако може да убедим децата да дадат своя идея, свързана с училище, много по-трудно е да ги убедим да дадат идеи, свързани с града или с общността. По същата причина, поради която ние възрастните сме пасивни – те не вярват, че нещо зависи от тях. Нямаат вяра, че някой ще ги чуе и ще предприеме ответно действие.

Ние имаме различни сили

Това е моят контрааргумент на аргументите на скептиците, че гражданите могат да правят промени. Ако някой има „силите“ да си уреди среща с вземащите решения или да организира платен контра - протест, то обикновено няма възможност да мобилизира няколко хиляди човека да подкрепят кауза. Децата освен силите на въображението и своите идеи, имат и друга сила - че са деца. За политиците е въпрос на имидж да ги чуят. Повечето политици не са се срещали с деца. Оставям настрана събитията по откриване на учебната година, лаборатории, спортни площадки. Рядко са сядали на една маса или в зум среща, за да обсъдят тема с деца. Това им е интересно, показва нашия опит.

Животът е пълен с дни, в които се нуждаем от ботуши за дъжд или носна кърпичка. Често има неуспехи и провали. Когато минаваме заедно през пътя на вземане на решения, е ясно предварително, че това ще отнеме време, може и да не

успеем. Въпросът е да минаваме през пътя на вземане на решения и през неуспехите, да познаваме механизмите и да имаме уменията как да изминем пътя. Защото ако не успеем веднъж, може да победим следващия път.

Програмата, която прилагаме в училище

Първият етап е приложно гражданско образование – каква е връзката на общината с вседневния ни живот, как местната власт може да направи населеното място по-удобно за живот на различни групи хора, майките за деца, възрастните хора, как се взимат решенията в нея. Среци с Х – експертите, общинските съветници, които работят по конкретни теми, от които се интересуват децата.

Вторият етап е търсене на идеите на учениците за средата – чрез много интеракция се опитваме да ги провокираме да си представят идеите, да потърсят различни алтернативни решения. Често става дума за прости неща – да се боядиса класната стая или за по-дръзки идеи – да има маса за бiliarд в коридора, за да могат учениците да разпуснат напрежението и така да се намали агресията в училище. Работим и върху аргументирането на идеите, не само защото някой иска или защото е „готино“, а те да потърсят какви ще бъдат резултатите от тяхната инициативата и какви са ползите за други групи. Например да има вендинг машини в училище, не само за да може лесно да се купи закуска, а и за да не се закъснява за час или за да са спокойни родителите, че децата им ще хапнат, докато са на училище.

Кампании и застъпничество

Представяне на инициативите пред заинтересованите страни – това са директорът, заместниците му, останалите ученици. Представяме идеите пред общината и администрацията. Ако говорим за ремонт на тротоара, велоалеи, разделно събиране на боклука или нещо друго, което децата са забелязали, организираме срещи с ресорни експерти. Например минаваме през пътя на проектиране на велоалеи .

„Отваряне“ на участието

Учениците правят кампании за популяризиране на инициативите си и в обсъждането на идеите взема участие учениците от цялото училище. Онлайн

обучението дава възможност да се организират електронни избори и чрез класните стаи, чатовете и групите на класа да се достигне до всички деца.

Осъществяване на идеите

Това е голямото предизвикателство. Важен е пътят, който се изминава, а нашата роля е да предоставим на учениците максимална подкрепа. Опитваме се да има една или две идеи, които са малки и измерими и могат да бъдат осъществени, за да дадем пример, че това е възможно. Едно от условията е да стигаме дотам, докъдето учениците имат желание да участват и да осъществят идеята си. Тогава успехът на малката група деца, които са извървяли пътя на участието докрай, става видим за останалите. Защото идеята им междувременно е била популяризирана сред тях. Пример за нещо малко и видимо е поставяне на закачалки в тоалетните, за да могат децата да си оставят раниците, или заключване на вратите в тоалетната, така че да е сигурно, че след това всеки ще може да излезе отвътре без проблем. Съгласете се, важно е.

Един пример, когато говорим може ли една идея да бъде осъществена. Да се направи лаборатория по химия в училище - инициатива, която изглежда невъзможна да се изпълни бързо, особено ако няма свободен кабинет. Учениците проучиха всички пречки – липсата на стая, задължителните изисквания към оборудването, бюджет. Убедиха учителите си да си разменят кабинетите, намериха оферти за оборудване и ремонт, намериха дарение. Накрая училището финансира ремонт на кабинета, следващата година лабораторията беше готова. Наложиха се да почака няколко месеца преди да я използват заради противопандемичните мерки.

Децата да бъдат смели

Има дръзки идеи и за мен едно от най-важните неща е децата да бъдат смели, да имат увереност да застанат зад идеи, които според тях нямат шансове. Защото също като нас, когато започваме да работим по проблем, свързан с обществото, с решения, които зависят от институции, ние често не очакваме да успеем.

Опитваме се да дадем увереност и на учениците, и на учителите, които ги подкрепят, че е необходимо постоянство. Защото с еднократно действие много рядко

се осъществяват идеите ни или се постига резултат. Може да организираме Коледен базар, но ако искаме да направим кът за четене в библиотеката или в коридора, дори да боядисаме класната стая, са нужни повече стъпки, организация и време. Ако искаме в училище да има разделно събиране на боклука, преди това трябва да осигурим условия и контейнери, които зависят от местната власт и процесът отнема време.

В процеса на приложно гражданско образование и участие на децата, ние възрастните също ставаме автори на промяна. Така може да променим и обществото сега и да научим децата да променят света, когато пораснат.

Приложни уроци:

- Откритост
- Подкрепа
- Постоянство
- Ако не го направи някой друг, направи го ти.
- Трябва време.
- Всички се радват, когато нещо става.
- И подкрепят
- Промяната става обща.
- Възрастните стават автори на промяна.

НОВИТЕ УМЕНИЯ ЗА ЛИДЕРИ: СЕДЕМ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА УСТОЙЧИВИТЕ ЛИДЕРИ НА БЪДЕЩЕТО

Жюстин Томс

Жюстин Томс има магистърска степен по философия, педагогика и френска филология в Софийския университет "Св. Климент Охридски". Тя е основател и мениджър Бизнес развитие на уеб агенция ABC Design&Communication. Преподавател в Нов Български Университет, публичен лектор в редица събития и семинари, автор на много книги в областта на корпоративното управление.

Живеем във време на предизвикателства от най-разнообразно естество. Човечеството е натрупало огромно количество знания, научни открития и постижения, иновации, а въпреки това, сякаш буксува и изпада в серия от кризи. Междувременно училището и образователната система сякаш най-бавно откликват на промените в обществото и с голямо закъснение въвеждат промени, за да отговорят на нуждите на деня.

Нека погледнем контекста

Епохата на глобализация все още е в началния си етап. На много места по света все още има войни, диктатури, демографска криза (с положителен или отрицателен знак), настъпват популизма и промени в международната политика. Лошото здравеопазване, несигурността, загубата на работни места, пандемията, миграцията, увеличаващата се бедност и най-вече погрешното лидерство водят до гневни хора, протести и настойчива нужда от промяна, осъзната от все повече хора.

В опит за превенция на тези сложни процеси през 2015 г. Организацията на обединените нации (ООН) разработи **Целите за устойчиво развитие** – плана, според който ще проектираме и реализираме едно по-добро и устойчиво бъдеще за всички ни. ООН определи десет години за – „**Десетилетие на действието – 2020-2030**“ и призовава хората да се обединят в едно мощно движение, което да отстоява необходимите промени, за да успеем да постигнем най-доброто, за което можем да се надяваме – устойчиво и хармонично развитие на хората, планетата и общото ни благосъстояние. За едно такова движение са необходими смели и проактивни лидери, участие на бизнес сектора, на гражданите и на цялото общество.

Готово ли е училището да работи активно в посока създаване на ключови умения у децата, за да са подготвени те за предизвикателствата на утрешния ден?

Основните лидерски качества за устойчиво бъдеще

Знаем, че хора и решения ще се намерят, и затова не бива да се отчайваме от обстоятелствата в момента. А следва да работим активно, за да формираме и у себе си, и у околните, учениците и учителите, в цялото общество няколко основни качества, които ще допринесат за по-устойчиво бъдеще.

В работата по книгата ни "Лидери за ново начало" (<http://leadersforanewbeginning.org/>), през 2020-та година направихме задълбочен анализ на водещите школи в световния академичен елит, структуриран анализ на литературата по темата и изведохме **седем ключови лидерски качества**. Всяко от тях илюстрирахме с по четири личности, които ярко се открояват в своята област и водят хиляди, милиони хора напред. Това са личности от различни континенти, раси, религии, професии, но те са прекрасни примери за лидерство от нов тип. По-долу ще бъдат разгледани част от тези примери.

Ценности

Най-ключово изискване към хората на утрешния ден е да имат стабилна ценностна система. Ценности, които се проявяват устойчиво в начина, по който лидерите се държат и взаимодействат с околния свят.

Когато става дума за бъдещето на лидерството, трябва да се говори преди всичко за ценности. В света, в който откриваме колко сме различни и знаем, че взаимното зачитане е единственият път към по-добро бъдеще, ценностната ориентация е важен ключ.

Великолепен пример за устойчиви ценности е звездата-футболист, любимец и на много ученици – **Садио Мане**, който всеки месец изпраща половината си заплата на своята държава Сенегал, за да бъде в помощ на народа си.

Обикновено ценностите се предават и научават от много ранна възраст и човек може да проследи произхода им в семейството, общностните вярвания, формалната религия и дори в законовите норми.

Емоционална интелигентност

Това е умението да се разбират, усещат и вдъхновяват хората към действие.

Самосъзнание, отзивчивост, социални умения, саморегулация, мотивация – всичко това формира нашата емоционална интелигентност, толкова важна днес и още по-необходима утре.

Възхищаваме се на хората, които винаги заемат правилна позиция, имат правилно отношение, отгатват мотивите на другите и дори успяват да предвидят

техните реакции. Обикновено такива хора са способни да долавят емоции, да ги анализират в логичен процес и съумяват да се справят с емоционалното поведение на ответната страна.

За пример можем да посочим **Джасинда Ардерн** – министър-председателят на Нова Зеландия, която води своята нация с топлина и човещина, като по този начин променя политическия модел, внасяйки в управлението едно по-хуманно отношение.

Приобщаващ стил

Лидер и последователи работят заедно, за да достигнат определени резултати.

Стабилни ценности и емоционална интелигентност – когато тези неща се съчетаят, те ни отвеждат до следващата важна характеристика на лидерите от бъдещето – техния приобщаващ или инклузивен стил. Той се изразява в **равностойно участие и въвличане на всички в общия процес**. Защото само ако работим заедно, ще можем да живеем устойчиво.

Разбира се, това не е лесно. Да се приобщи всеки, да се намерят силните страни дори у най-слабите, за да се въвлекат в промяната се изисква усилие и последователност.

Пример със силните си речи, с романите си, с неотменно следваната си позиция е **Елиф Шафак**. Тя е британската писателка от турски произход, университетски преподавател и публичен лектор, която със своите книги и лекции надхвърля всякакви граници и посочва на човечеството пътища, по които то да преодолява своите различия и предразсъдъци.

Вдъхновяваща визия

Тя се ражда, когато виждаме как ръководените от лидерите структури допринасят за един по-добър свят.

Да ръководиш означава **да разпалваш духа и желанието за действие у другите, да ги вдъхновяваш**. Истинското вдъхновение идва заедно с визията за по-светло бъдеще. А това, което още повече впечатлява, са ежедневните малки или големи стъпки към реализирането на това бъдеще.

Разбира се, и това качество, както и предходните, изисква усилие, за да бъде развито и целенасочено използвано.

Вангари Маатаи е примерът ни за жена, която сложи началото на екологичната революция в Африка и спомогна за промяна в обществения статут на жените. Социален, екологичен и политически активист, тя е и първата жена от Африка, която получава Нобелова награда.

Какво още притежава Вангари Маатаи?

- Силна интуиция и смелост,
- Автентичност и вдъхновение,
- Вътрешно сияние и заразителна усмивка.

Системно мислене

То изисква детайлно проучване на процесите и начина, по който системите взаимно си влияят.

Системното мислене и способността да се деконструират сложни идеи, за да бъдат поднесени на другите в разбираем и обстоен вид, е едно действително ценно качество на ръководителя. Това е още по-важно във време, когато реалността изобилства от фалшиви новини, залива ни с всякаква информация и скоростно разпространение на посланията. Може ли човек да бъде сериозен и запален не само като говорител и интелектуалец, да говори на избрани, но и на всички, да споделя послания и от тях да произтичат дела? Да, има множество примери.

Тук голямото вдъхновение за учители и за цялото общество е **Сър Кен Робинсън** – учителят, който ни казва, че е време да променим образователната система; будителят, насърчаващ творческите пориви у децата.

Иновативен подход

Чрез него се създават продукти и услуги, с които се решават конкретни проблеми.

Когато разберем комплексното, ние сме в състояние да се справим с него. Точно тук е мястото на **иновациите**. **С тях промяната в нашия свят се движи с по-високи темпове**. Със сигурност и в лидерството има нужда от новаторство, и се надяваме, че вече разполагаме със силни примери в това отношение.

Изключително вдъхновяваща за младите хора и за всички ни е историята на **Боян Слат**, който още като ученик, недоволен от количеството пластмаса в морето,

стартира своята разработка за почистване на океаните. Боян е млад предприемач от Холандия, който изобретява начин да се почистят океаните от пластмаси и привлича за каузата си стотици хора от цял свят.

Това се случва през последните години, в интернет има много клипове и статии по въпроса и те могат да станат вдъхновение за всекиго да започне по свой начин да помага за по-зеленото бъдеще на планетата.

Дългосрочна перспектива

Лидерите предвиждат, планират, оценяват и анализират средно- и дългосрочните последици от политиката, коригират ги съобразно обратната връзка.

По дефиниция те са хора, които гледат напред в бъдещето. Предизвикателството за нас е да следим неотклонно днешните проблеми, но същевременно е нужно да имаме ясен поглед и отговорност към бъдещето, защото това, което предстои, е голяма въпросителна.

Дългосрочността е относително понятие и може да варира в зависимост от проблема или обективната цел на заинтересования. В Програмата за устойчиво развитие на Обединените нации до 2030 година под дългосрочен се разбира период от 15 години.

За пример можем да вземем **Ричард Брансън** – екстравагантният английски магнат, който всячески променя съществуващите стандарти като реализира своите щури идеи, внася нововъведения и прави всичко това с ежедневна грижа към хората и бъдещето.

Можем да възпитаваме бъдещи лидери в училище

Споделете с учениците си и подгответе представяне на сложния контекст и тези основни седем лидерски качества. Поразсъждавайте заедно и открийте други, свои примери за всяко едно от тях – може да са сред учениците, учителите, вашата общност, но и други популярни фигури като творци и музиканти, политици, учени, общественици.

Поговорете с колегите си заедно по темата как можем да възпитаваме бъдещи лидери в училищата в България днес.

Как?

Ето няколко основни компонента, които могат да бъдат прилагани в ежедневието на училището, към ученици от различни класове (и малки, и големи):

- Дайте им поле за изява.
- Променете ролята и отговорностите им.
- Предизвиквайте ги с търсене на реални решения.
- Установете система за подкрепа.
- Осигурете им менторство.
- Поддържайте активна обратна връзка.
- Възнаграждавайте усилията им.

Възможно е, нали?

Добри практики в училище от Мрежата на глобалните училища

ФЕСТИВАЛ НА ПРИЯТЕЛСТВОТО

Донка Славчева,
училищен психолог в СУ „Свети Паисий Хилендарски“ -
гр. Златица

Донка Славчева е психолог в средното училище „Св. Паисий Хилендарски“ – гр. Златица. Има богат опит в областта на приобщаващото и гражданското образование. Била е координатор и участник в множество проекти по „Еразъм +“. Тя е любознателен и изключително позитивен човек, който се опитва да осигури онова специфично пространство на всяко дете, в което то да се чувства безопасно, сигурно и разбрано в училище.

Думата „фестивал“ звучи някак си гръмко. А ние нямаме фанфари и претенции за помпозност. Имаме една идея, която се разрасна през годините.

Когато преди шест години направихме „Фестивал на приятелството“, ние искахме да съберем заедно деца от 6 населени места в региона. Емоцията беше голяма, но всичко отмина и замина. Две години по-късно ученици от други училища ме срещнаха с думите: „Помните ли, че някога бяхте направили „Фестивал на приятелството“. Какво стана с него?“. Те бяха запомнили името на инициативата, помнеха дейностите, имаха си приятели, с които поддържаха връзка. Нещата се бяха случили така, както не бяхме си ги и представяли. Какво стана наистина? Защо спряхме? Защо не направихме втори, трети фестивал?

Това ни провокира да кандидатстваме в конкурса „Глобално училище в действие 2020“. През 2015 г. станахме глобално училище, сега трябваше да действаме. Спечелихме второ място. Вместо да се зарадваме, се изправихме пред две големи предизвикателства: епидемията COVID – 19, когато нищо не е сигурно, и времето - подписването на договор, с който се задължавахме да проведем инициативата до края на 2020 г.

Инициативата поеха учениците от гимназиалните класове – измислиха лого, предлагаха идеи, помагаша за организацията.

На 15.10.2020 г. от 11:00 ч. в Посетителския информационен туристически център „Юрий Гагарин“ в гр. Златица се състоя Фестивалът на приятелството, организиран от нашето средно училище „Св. Паисий Хилендарски“.

В неговото провеждане участваха гимназисти от три училища: СУ "Св. Паисий Хилендарски" - гр. Златица, СУ "Сава Ц. Савов" - гр. Пирдоп и ПГМЕ - гр. Пирдоп.

Поздрави към участниците отправиха г-жа Вера Додова – експерт „Програми и проекти“ в Община Златица и координаторът на проекти на БПМР, Владимир Василев.

Учениците бяха разделени в отбори, като във всеки отбор имаше представители от всяко училище. Нашите мотивиращи лектори поставиха всички пред доста сериозни предизвикателства.

Ива Бонева – изпълнителен директор на Сдружението за споделено учене „Ела“ разказа за този вид учене и предизвика участниците след като да се запознаят с пословици и поговорки от цял свят да намерят техния еквивалент на български език.

Любомира Велчева – изпълнителен директор на Международната награда на Херцога на Единбург запозна присъстващите с наградата, а предизвикателствата бяха екипни задачи в областите на четирите направления на наградата – умения (да правят оригами „Жерав“ и „Цвете“, като ползват информация от Гугъл), физическа активност (да измислят и представят екипен танц), доброволчество (да отправят позитивно пожелание към другите участници и приключенско пътуване (да разпъват и сгъват палатка, като втората част се оказа доста по-трудна).

Ултрамаратонецът Красимир Георгиев впечатли децата с разказа си за своите дълги бягания в Сахара, на Северния полюс, и в „Долината на смъртта“ в Калифорния. Той предизвика учениците да тренират своето търпение и концентрация като с пръчици за китайска храна трябваше да пренасят зърна от леща едно по една от една на друга купчинка. Нещо, което той е тренирал с часове след тежък маратон или тренировка.

Участниците се справиха успешно, търсейки екипни решения на поставените задачи. А знак за новите приятелства бяха многото грейнали лица и незабравимите преживявания. Имаше подаръци, сертификати, детски шеги. Фестивалът бе отразен от местните медии.

Как разбрахме, че сме се справили? Родители и журналисти ни се обадиха, че отзвукът сред децата е много положителен. Между представителите на училищата нямаше конкуренция, а само усмивки и предизвикателства пред собствената им личност. Те изразиха желание а помагат тази инициатива да продължи. Вече подготвяме следващия фестивал!

ЧАЙ ПЕТЪК – РЕФЛЕКСИЯ В КРАЯ НА СЕДМИЦАТА

Радослава Георгиева

Радослава Георгиева е учител, ментор и осъществява разнообразни дейности, свързани с образованието. Обучител от „Заедно в час“/Teach for Bulgaria/ в СУ „Д-р Петър Берон“, гр. Костинброд. Организатор е на няколко училищни инициативи, пряко свързани с кариерното ориентиране и глобалното образование. Лидер в Международната награда на Херцога на Единбург и старши учител към Звено от обучители към Национален младежки форум. Гордее се със своята собствена школа за народни танци.

Заниманието е подходящо за всички възрасти, като напитката може да бъде и друга –топъл шоколад, какао, мляко и др.Често е придружено и с бисквитки и кексове, подарени от някой родител на ученик от класа.

По време на чай петък:

- Отговаряме на няколко въпроса (всички: ученици + учител);
- Споделяме в доверителна среда;
- Изслушваме се и уважаваме всекиго и мнението му;
- Сядаме в кръг;
- Всяка седмица има различен отговорник, който избира тема;
- Случва се награждаването „Най- успешен ученик на седмицата“;
- Определят се лидерските роли за следващата седмица;
- Описват се добри дела от класната стая, които са ни направили впечатление и се закачат на табло;
- Понякога гледаме заедно филм;
- Понякога правим заснемане на видео.

Въпросите, които използваме на всеки чай петък, са например:

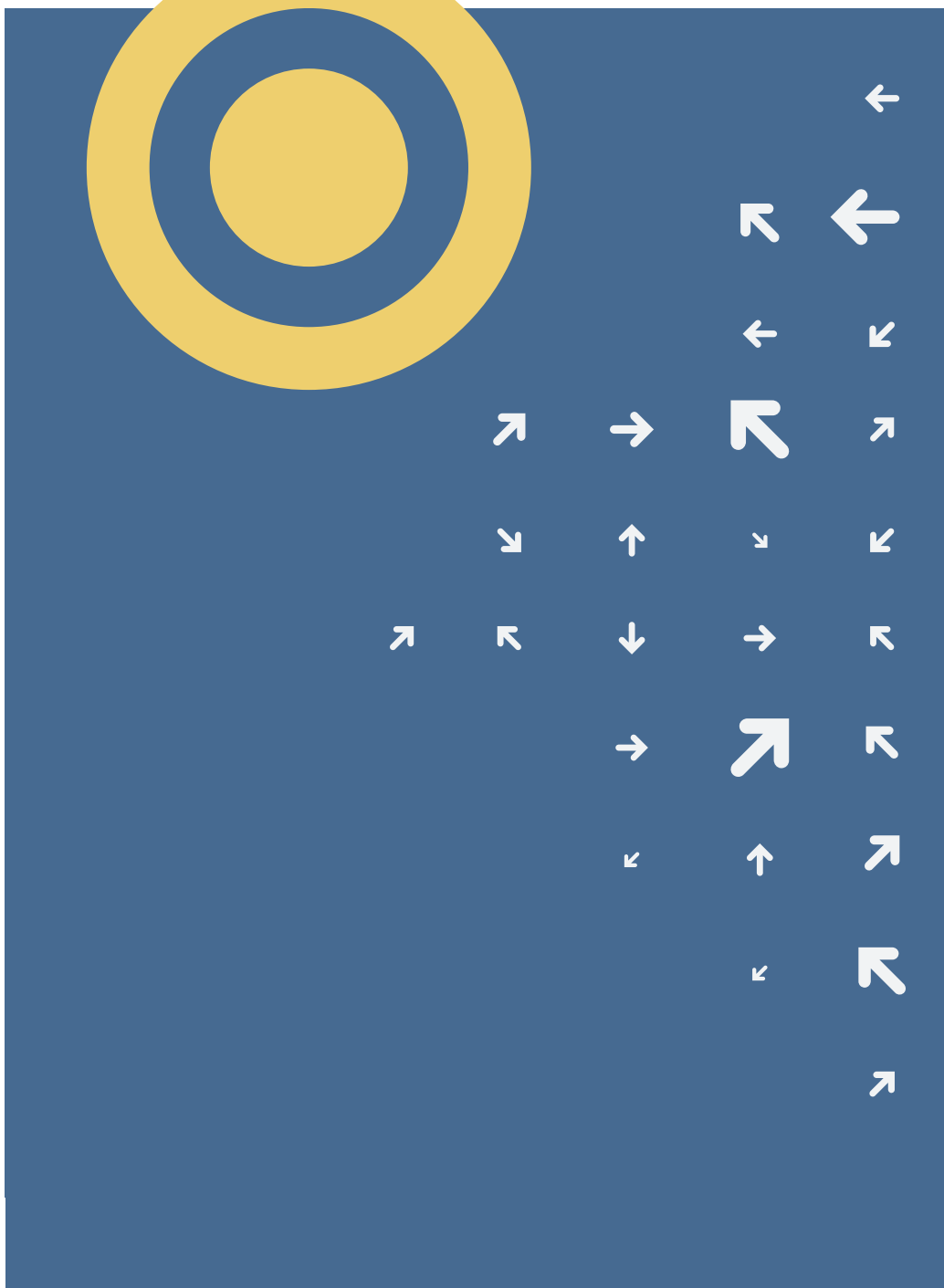
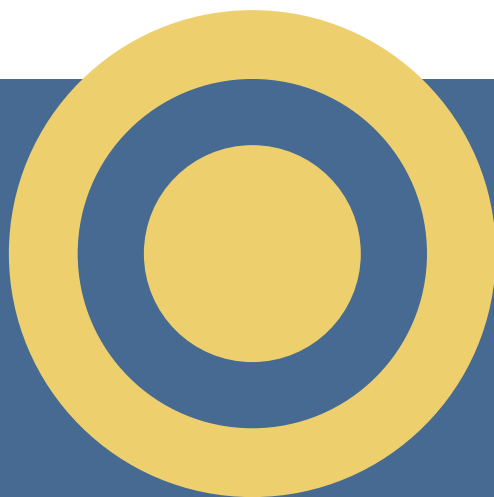
- Какво ме направи щастлив през тази седмица?
- Какво беше предизвикателно за мен през тази седмица?
- Кой ми помагаше да се справям в различни моменти?
- На кого помогнах аз (как, кога, защо)?
- Изпълних ли всички задачи/цели/стъпки, които си поставих като задачи за тази седмица?
- Какви са моите следващи стъпки за следващата седмица?

При по-малките ученици отговорите могат да бъдат представяни с рисуване на емоджита.

Учениците сами преценяват дали искат да споделят всички отговори с класа или само някои. Учителят също споделя заедно с учениците.

Проектите, които спечелиха наградата „Глобално училище“:

Идеята е създаване на междуучилищна инициатива със 134 СУ „Димчо Дебелянов“, гр. София. Целта на инициативата е да се затвърдят принципите на взаимосвързаност и взаимозависимост между хората. За равенство, справедливост, права на човека. Да се насочи вниманието на децата към културното многообразие и към обmena на опит и информация с ученици от други училища. 134 СУ е единственото училище в София, в което се изучава иврит, а 129 ОУ е едно от малкото основни училища, в които се изучава испански език. Съобразно спецификата на двете училища за Деня на толерантността – 16 ноември учениците от двете училища ще обменят знания за еврейската общност и култура, за това как еврейският народ живее в условията на COVID-19 и за това, как испаноговорящите народи се справят с тази криза.

Устойчивост

Инициативата може да се превърне в устойчива, както всичките ни инициативи, свързани с природата и сигурността на децата, като ежегодно променяме акцента в зависимост от световните събития и тенденции, съпоставяйки еврейската култура с културата на испаноговорящите страни. Ще се развиват уменията на децата да изготвят мултимедийни продукти, както и разнообразни арт инсталации.

Обхват

В инициативата могат да участват всички ученици от 5,6 и 7 клас на 129 ОУ, заедно с ръководителите на клубове по интереси, класните ръководители и/ или други преподаватели. В помощ на децата, разбира се, могат да бъдат и техните родители/ семейства.

Частно средно училище Увекинд

Идея за инициатива – ПЧЕЛИТЕ НА УВЕКИНД

Инициативата стартира през 2018 г. и е един от основните извънкласни проекти на училището. Бъдещите дейности са свързани с увеличаване на пчелните семейства, както и с разгръщане на повече активности по този глобален проблем като засаждане на медоносни дървета, създаване на био-градинка с медоносни билки и подправки, химичен анализ на училищния пчелен мед и др. Планиране на кръгла маса - уебинар и/или присъствен семинар, в който да вземат участие заинтересовани представители на други училища, които искат да реализират подобен проект. От училището имат желание да организират събитие, на което да поканят представители на училища, които биха се заинтересовали да научат за проекта "Uwekind Bees" да го приложат в техните училища. Ученици и учители ще представят различните етапи, дейности и проблеми, свързани с отглеждането и опазването на медоносните пчели.

Устойчивост

Инициативата няма конкретна времева рамка, а целта ѝ е да се увеличи количеството на училищните кошери по естествен начин т.е. чрез отводки (отделено от нас младо пчелно семейство) и рояци (отделило се младо пчелно семейство) и в същия момент да се раздели проектът на годишни фази, които следват естествения годишен цикъл на едно пчелно семейство (активна фаза: от март до октомври).

Обхват

В инициативата е планирано да участват 3-6 преподаватели и 60-120 ученици. Дейностите от страна на учениците са свързани със самостоятелно създаване на лого и мото на проекта, обработка на филмов и снимков материал, писане на истории, стихове и комикси за пчели, илюстрации, активна помощ при реализирането на събития, предварителна и теренна работа по училищните пчелни семейства.

ОУ "Д-р Петър Берон", гр. Плевен

Идея за инициатива

Приоритет на колектива на ОУ "Д-р Петър Берон", гр. Плевен е да запознаят учениците с Целите на глобалното образование по интересен, креативен и иновативен начин - чрез създаване на площадка Playform с игри на асфалт и изготвяне на видео-уроци, електронни ресурси и мултимедийни продукти. За целия екип е важно да насърчи у подрастващите доброволчеството, да развие критичното мислене, аналитичните умения и нагласите им. Формирането на свободни личности, които познават и отстояват своите права, свободи и отговорности е приоритет в училището. Дейностите по изпълнението на инициативата ще бъдат обвързани със следните теми: 1. „Аз съм гражданин на моята държава. Моите права и отговорности“; 2. „Безопасен път до училище. Правила за безопасно движение“; 3. „Добро здраве. Храната - приятел или враг на човека“; 4. „Моите знания за човешкото тяло. Опознавам човешкото тяло“; 5. „Грижа за природата и заобикалящия ни свят. Проект хербарии“; 6. „Толерантност и уважение към другите. Сътрудничество в училище“; 7. „Младите хора, наркотиците и алкохолът“.

Края на дейностите ще отбележим с благотворителна акция.

Устойчивост

Дейностите, предвидени по този проект, ще продължат до средата на 2022 г., с възможност за включване на всички класове. В дългосрочен план формираните знания и умения по глобалните теми ще продължи без ограничение на времето. Учениците ще бъдат насърчавани да поемат повече отговорности, да достигат до информацията сами и най-вече да прилагат наученото в училище и в извънучилищния живот.

Обхват

В инициативата ще се включат 585 ученици и 47 учители, както и 600 родители и съмишленици на идеята.

Професионална гимназия по компютърни науки и математически анализи "Проф. Минко Балкански", гр. Стара Загора

Идея за инициатива

Ще се проведат различни образователни и спортни дейности с цел развитие на глобални компетентности у учениците като зачитане на човешкото достойнство, демокрацията и равенството, както и на правата на лицата, принадлежащи към малцинствата. Сред тях са Telerik School Academy на тема "Web програмиране", Звездно лято за учениците от ПГКНМА, Лекции и участие в радиопредавания заедно с доброволци на Центъра за европейски инициативи, Европейските седмици на спорта, на програмирането, на регионите, Практически занятия в Тракийския университет, благотворителни инициативи и участие в дискуссионен клуб "Предприемачество и иновации на зелени идеи" в сътрудничество с Тракийския университет.

Устойчивост

Целта е интересът на младите хора да бъде насочен към изучаване на предизвикателствата, с които се сблъскват други общности по света, както и те да започнат да мислят в контекста на глобалното общество, от което са част. Глобалното образование не преподава специфично съдържание, а позволява на обучаемия да се обърне с отворено и критично съзнание към себе си и към своята среда в един глобализиран свят. Уважението към глобалните проблеми чертае рамките на идеологията на глобалното образование.

Обхват

В дейностите и инициативите ще бъдат обхванати около 150 ученици от област Стара Загора, 20 учители и обучители, както и хората на цялата област Стара Загора.

Средно училище „Цветан Радославов“ гр. Свищов

Идея за инициатива

Инициативата е озаглавена „Зелен клас“ и е насочена към три от Целите на ООН за устойчиво развитие – за здраве, отговорно потребление и живот на земята (3,12,15). Предвиждат се занятия за устойчиво развитие в часовете по природни науки и в часа на класа. Децата ще организират Билкова и Цветна градинка и Воден свят с аквариумни рибки. Ще се събират разделно отпадъците за изработване на пана от пластмасови капачки, мулаж облекла и играчки. В занималните ще се организират работилнички за изработване на картички и книгоразделители с хербаризирани листенца и цветове, торбички с билки и семена, изделия от ръчно рециклирана хартия с вложени семена, билкови сапуни и свещички, които ще се продават благотворително. Ще се организира празник на билките и дегустация на чай.

Устойчивост

Тази инициатива ще допринесе за осмисляне и прилагане на принципите на устойчиво развитие на ниво знания и на ниво действия. Училището работи заедно с Община Свищов по проект за разделно събиране на отпадъци. Ученици и учители ще поддържат озеленените класни стаи, а работилничките ще генерират финансов ресурс, част от който ще покрива техни нужди. Активирането на родителската общност е условие за привличане на повече родители в дейностите.

Обхват

Ще участват 101 ученици от 5-те, 6-те, 7-те класове и 10 ученици от Ученическия съвет на училището, 15 учители, както и членове на Обществения съвет, родители от родителските групи по класове, местни и регионални медии, експерти от РУО, общински и институционални експерти, неправителствени организации.

Глобално училище в действие

1 СУ "Пенчо П. Славейков" – първо място в конкурса „Глобално училище в действие 2021“

Идея за инициатива

Идеята цели изграждане на устойчива мрежа "Глобално училище" под името "Велотория - глобална лаборатория на колела", популяризирана най-напред с информационна кампания с/на велосипеди, които да бъдат брендиращи със символите на глобалните цели за устойчиво развитие. Велоторията ще има 17 тура, посветени на всяка глобална цел. Към всяка сесия ще бъде зададена изследователска задача на открито. Събитията могат да бъдат реализирани в различни паркове и да обхванат широк брой участници, като включват разнообразни игри като „Детективи в парка“, куиз с QR кодове и др. Идеята дава възможност за включване на ученици, учители и родители от различни училища. Към нея могат да бъдат привлечени различни известни личности, певци и танцови формации, които да обогатят програмата.

Устойчивост

Предложеният проект е гъвкав, устойчив и широко приложим в и извън границите на посочения период. Той предлага механизъм за реализиране на дейности в различни условия. В рамките на проекта могат да бъдат разработени уроци, игри и спортни дейности съобразно заложените цели. Те могат да бъдат споделени в информационен портал, достъпен за всички

Обхват

Проектът може да обхване на практика всички заинтересовани училища. Сред учениците от училището първоначално могат да се включат ученици от клубовете за занимания по интереси, които с помощта на учители по гражданско образование да създадат интерактивни и иновативни уроци и игри. Пример за такава игра е дигитално колело на късмета, на което да бъдат поставени въпроси от глобалните цели за устойчиво развитие, които се отварят с QR код през мобилните телефони.

VI Средно училище „Свети Свети Кирил и Методий“, гр. Перник

Идея за инициатива

В началото на всяка нова учебна година класовете в училището обявяват своя кауза, свързана с глобалното образование, по която се работи през цялото време. Каузите са посветени на различни глобални теми: "Да опазим природата чиста", "Не на агресията!", "Бъдете толерантни във взаимоотношенията си", "Да опазим традициите и обичаите", "Бъдете добри и справедливи", "За спазване на човешките права и задължения" и т. н. Инициативата, която училището планира да реализира, е посветена на представянето на тези каузи. В "Панорама на Глобалното училище" всеки един клас ще представи своята дейност, свързана с работата по избраната кауза. Учениците ще изработят и ще представят свои клипове, снимки, постери, презентации, брошури и т.н., показващи дейността им по съответната глобална тема. На събитието ще бъдат поканени гости от различни сфери, от медии, както и представители от други училища.

Устойчивост

С реализирането на инициативата "Панорама на Глобалното училище" ще бъде показана работата на ученици и учители през годината и ще се предостави възможност за обмен на опит с други училища, работещи в сферата на глобалното гражданско образование.

Обхват

В "Панорама на Глобалното училище" ще участват всички класове / 1-12 клас/ от VI СУ "Св. Св. Кирил и Методий", учители, родители, общественици и представители на РУО Перник. Ще бъдат поканени представители от други училища от област Перник /ученици и учители/, както и гости от училището, с което работим по проект "Иновации в действие" - СУ "Св. Паисий Хилендарски" в с. Абланица.

Национална финансово-стопанска гимназия (НФСГ), гр. София

Идея за инициатива

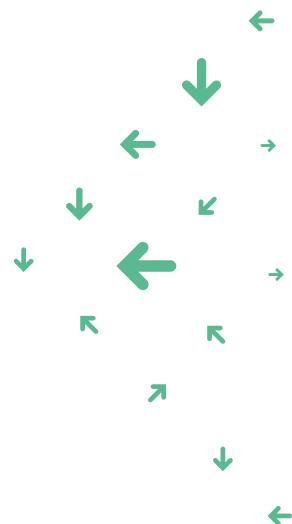
НФСГ ще стане домакин на разнообразни дейности с ученици от три други училища. Предвидено е провеждането на конкурс за есе на тема "Целите на ООН за устойчиво развитие", публичен дебат за климата между клуб „Дебати“ - НФСГ и СГСАГ с участието на ученици и учители от четирите, включени в инициативата гимназии, представители на бизнеса, на медии и представители на Асоциация Дебати България. Ще се организира Фотоконкурс с колажи, свързани с климатичните промени и устойчивото развитие, както и Конкурс за идеи за озеленяване на училищното пространство.

Устойчивост

В осъществяването на събитията ще се включат 4 училища и това ще разшири мрежата „Глобално училище“. Целта е привличане и приобщаване на училища, които досега не са участвали в конкурса. Чрез обмен на идеи, инициативи и сътрудничество между ученици, учители и бизнес по темите на Глобалното образование ще се изгражда общност, която може в бъдеще да осъществи съвместни инициативи за подобряване на средата на местно ниво - район „Лозенец“ в сътрудничество с органите на местното самоуправление.

Обхват

Брой обхванати училища: 4 Ниво ученици: - 420 – НФСГ - 185 – СГСАГ - 55 – 120.ОУ - 30 – ПЧМГ; Ниво учители: - 20 – НФСГ - 10 – СГСАГ - 3 – 120.ОУ - 3 – ПЧМГ; Ниво общност: 30 – бизнес, местна власт, медии.

Мили колеги и приятели,

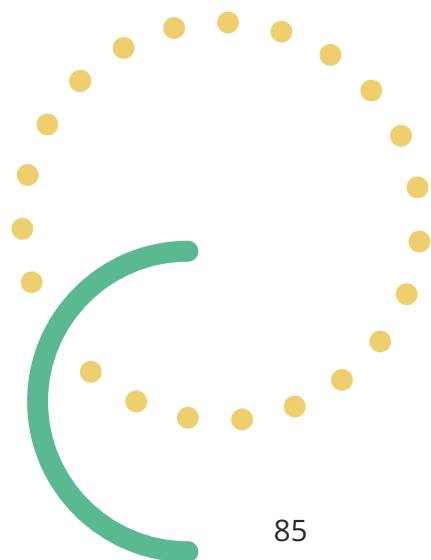
За мен е чест и удоволствие за поредна година да бъда част от екипа, организиращ Националната конференция за глобално образование. През тези години срещнах невероятни хора, изключителни професионалисти, които с ум и сърце учат децата ни на ценностите на глобалното образование. Бъдете белите лястовици! Дерзайте, продължавайте да работите и съм сигурна, че заедно ще се справим с предизвикателствата на новото време.

До нови срещи!

Витлеема Ташева,

Координатор на конференцията за глобално образование

Българска платформа за международно развитие (БПМР)

Този сборник е резултат от проведената Девета национална конференция за глобално образование, организирана от БПМР с любезната подкрепа на Global Education Network Europe (GENE). GENE е финансирана от ЕС и спонсориращите министерства и агенции от мрежата.

Съдържанието на документа е отговорност единствено на Българската платформа за международно развитие и в никакъв случай не може да бъде считано за отразяващо позицията на Европейския съюз.